Obligāts kontroleksemplārs

VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1950. G. 27. AUGUSTĀ Nr. 35 (293)

Lielākā hidroelektrostacija pasaulē

Pirms dažām dienām publicēts PSRS Ministru Padomes lēmums par Kuibiševas hidroelektrostacijas būvi uz Volgas. Tā būs ap divi miljoni kilovatu lielas jaudas hidroelektrostacija — lielākā pasaulē. Stacijas būve sākas šogad, bet tās pilna jauda jānodod ekspluatacijā 1955. gadā. Tātad arī pēc celtniecības tempiem Kuibiševas hidroelektrostacija pārsniedz visu, ko pasaules technika līdz šim iespējusi.

Kuibiševas hidromezgls sastāvēs no hidroelektrostacijas, betona ūdens piegādāšanas dambja, zemes dambja un kuģu ceļa slūžām. Pa elektrostacijas dambi ies dzelzceļš un šoseja.

Hidromezgla uzcelšanai nepieciešams izdarīt zemes darbus desmitiem miljonu kubikmetru apjomā un iebetonēt miljoniem kubikmetru dzelzs betona. Tik grandiozus darbus tik īsā laikā veikt iespējams vienīgi, izmantojot vismodernāko padomju techniku. Celtniecību apgādās ar spēcīgiem ekskavatoriem, elektriskiem zemes sūkņiem, kuri spēj izskalot līdz tūkstoš kubikmetru grunts stundā, automatizētām betona un akmensdrupināšanas ierīcēm un citiem moderniem mechanismiem.

Kuibiševas hidromezgla projekta izstrādāšanā piedalīsies tūkstošiem padomju inženieru un techniķu. Speciali noorganizētās laboratorijās izmēģinās un pārbaudīs hidrotechniskās ierīces, turbinas, būvmaterialus un grunti. Mezgla radīšanā līdz ar tiešajiem celtniekiem piedalīsies arī rūpnīcu kolektivi, kuri izgatavos turbinas, hidroģeneratorus, vairogus dambim, slūžu vārtus un pārējo iekārtu.

No jaunās elektrostacijas ražotās enerģijas sešus miljardus simt miljonus kilovatstundu ik gadus saņems mūsu Dzimtenes galvaspilsēta Maskava, divus miljardus četrsimt miljonus kilovatstundu — Kuibiševas un Saratovas rajoni, pusotra miljarda kilovatstundu paredzēts Aizvolgas zemju apūdeņošanai.

Šo PSRS Ministru Padomes lēmumu ar sajūsmu uzņēmusi visa progresīvā cilvēce. Desmitiem miljonu godīgo cilvēku visā pasaulē saprot, ka tik grandioza darba uzsākšana laikā, kad imperialistiskajā nometnē trako neapvaldīta kara histerija, ir neapgāžams apliecinājums padomju zemes spēkam un neuzvaramībai, dižā Staļina vadītās miera frontes uzvaras nenovēršamībai.

Kuibiševas hidromezgla būve ir jauns varens padomju tautas solis uz komunismu.

VĀRDU KOMUNISTISKĀS RĪTDIENAS CILVĒKIEM!

Strauji pulsējošajā padomju daudznaciju literaturas dzīvē tieši pašlaik arvien skaļāk paceļas balsis, kas pievērš visu rakstniecības žanru pārstāvju uzmanību kādam līdz šim piemirstam un daļēji novārtā pamestam darba iecirknim. Nesen PSRS Padomju rakstnieku savienības sekretariats plašā lēmumā iztirzāja jautājumu par strādnieku šķiras izcilākajiem pārstāvjiem veltītas aprakstu literaturas izdošanu. Tika atzīts, ka stāvoklis šai ziņā ir neapmierinošs, un norādīti konkreti pasākumi, kas veicami, lai to uzlabotu. Nedaudz vēlāk «Pravda» publicēja ievadrakstu par mūsu boļševistiskās preses uzdevumiem darba pirmrindnieku pieredzes popularizēšanā. Ar to sasaucas vairāki laikrakstā «Literaturnaja Gazeta» un citur ievietotie ievadi, recenzijas un citi materiali. Beidzot — šis pats jautājums izriet no rakstniecības un mākslas meistariem adresētajām vēstulēm, kas krietni lielā skaitā publicētas centralajā presē. Tas viss nozīmē, ka radusies nepieciešamība pievērst nopietnu uzmanību arī latviešu padomju literatu darbībai šai virzienā. Skaidri un nepārprotami jādod atbilde uz jautājumu: kas darīts, lai arī latviešu padomju literaturā mākslas darbos iedzīvinātu mūsu darba frontes pirmrindnieku aizraujošos tēlus un mākslas līdzekļiem ar viņu piemēru iejūsminātu jaunām darba uzvarām simtus un tūkstošus citu komunisma celtnieku.

Pārskatot latviešu padomju rakstnieku devumu pēckara gados, jāatzīst, ka konkretiem cilvēkiem — socialistiskās celtniecības varoņiem un viņu slavenajiem darbiem veltītu daiļdarbu mums tikpat kā nav. Tiem neapšaubāmi ierādīta pati pēdējā vieta rakstnieku radošajos plānos un nodomos. Mēs nemaldīsimies, teikdami, ka bieži vien mūsu prozaiķi un dramaturgi, mūsu izcilākie publicisti un žurnalisti to pilnīgi aizmirsuši. Tiešām, krietni ilgā laika sprīdī aktīvā varēsim ieskaitīt nule iznākušo aprakstu krājumu «Vakar un šodien», dažas A. Sukovska brošuras par socialistiskā darba varoņiem lauksaimniecībā un lopkopībā, periodikā izkaisītos Veras Kacēnas aprakstus, Kārļa Fimbera, Ādolfa Talča, Gunāra Brokāna un vēl dažu citu autoru lielākus vai mazākus darbus. Tūliņ arī jāpiebilst, ka partijas presē, sevišķi žurnalā «Padomju Latvijas Boļševiks», izcilākie no tiem tapa arī pienācīgi novērtēti un pelnīti guva visumā pozitivas atsauksmes.

Nav noliedzams, ka šo darbu autoru galvenā vērība bijusi veltīta novatorisma techniskajai pusei, darba pirmrindnieku praktisko pasākumu parādīšanai un attēlošanai. Gandrīz nevienā no tiem cik necik pilnīgu atspoguļojumu nav radusi šo komunistiskās rītdienas cilvēku garīgā dzīve, viņu personības izaugsme padomju varas apstākļos, kas izpaužas socialistiskās sabiedrības cilvēku raksturīgākajos vaibstos — padomju patriotismā, valstiskā attieksmē pret visām mūsu daudzveidīgās dzīves parādībām, darba pārvēršanā par visnotaļ radošu procesu u. t. t. Skaidrs, ka šis lielais trūkums mazina labi iecerēto darbu iedarbību uz lasītājiem un tie nespēj radīt tautā to atbalsi, kas neapšaubāmi rastos, ja šīs prasības būtu pilnā mērā ievērotas un izpildītas. Liela daļa līdzatbildības tādā kārtā par šīm kļūdām un trūkumiem jāuzņemas mūsu literaturas kritiķiem.

Šai virzienā iedziļinoties tālāk, latviešu padomju literaturā jānāk vēl pie kāda cita secinājuma. Daudzu rakstnieku sacerējumos ietverta viena no svarīgākajām mūsdienu temām — darba tema. Tomēr grūti būs atrast piemēru, kur tā izraisītos un uzplauktu, pamatojoties uz vispārinātas, dziļi un radoši apgūtas republikas izcilāko ļaužu pieredzes un konkretajiem sasniegumiem. Šķiet, vistuvāk tam pieskāries Arvīds Grigulis lugā «Māls un porcelans». Bet arī te mēs nekā neuzzinām par vecā Atvasaras rūpīgi glabātā noslēpuma būtību un neredzam, pa kādiem īstiem ceļiem ejot, jaunais inženieris Skulte domā šo noslēpumu izziņāt. Šajā, tāpat kā daudzos citos daiļdarbos, autors galveno vērību veltījis citām parādībām un citiem konfliktiem, kuri atklāti reljefi, skaidri, visai pilnīgi un tādēļ aizraujoši.

Ar lielu uzmanību mēs lasījām laikrakstā «Literaturnaja Gazeta» iespiesto Chakasijas irigacijas izmēģinājumu stacijas darbinieku vēstuli par A. Koževņikova romanu «Dzīvais ūdens». Kur meklējama šīs grāmatas lielā vērtība? Bez šaubām tai apstāklī, ka rakstnieks pacēlis lielas mākslas līmenī Tālo Austrumu stepes pārveidotāju konkreto pieredzi, padarījis to par sava romana mugurkaulu un ar to, kā teikts vēstulē, jau palīdzējis un vēl palīdzēs miljoniem padomju ļaužu viņu cīņā par staļinisko dabas pārveidošanu.

Un Umara Machomeds V. Ažajeva romanā «Tālu no Maskavas»? Ir zināms fakts, ka šis literarais tēls, kas izaudzis konkretā vidē, palīdzējis tepat Baltijas jūras krastos tilta celtniekam b. Naumovam uzlabot savu darba procesu, panākt lielas uzvaras celtniecībā. Lūk, ko padomju lasītājs prasa no rakstnieka, kas ķeras pie darba procesu attēlošanas. Lūk, vēl viens ceļš, kā mūsu darba frontes varoņu tēli iedzīvināmi literaturā!

Kas darāms, lai arī latviešu padomju literaturā rastos šiem un daudziem citiem izciliem piemēriem līdzīgi dažādu žanru darbi? Vispirms nepieciešams, lai vārda mākslas meistari apbruņotos ar atziņu, ka šādi darbi vajadzīgi, ka tauta bez tiem nevar iztikt un ka tos radīt ir mūsu pašu un neviena cita pienākums. Goda vietā tiem jābūt mūsu daiļrades plānos un nodomos! Labas cerības šai ziņā dod rakstnieks Vizbulis Bērce, kas, strādājot pie sava jaunā romana, nodevies rūpīgām cilvēku un darba procesu studijām.

Daudz lielāka atbildība, sevišķi aprakstu literaturas laukā, jāuzņemas redakcijām un izdevniecībai. Apraksts arī ir lielā literatura. Tas plānojams un uz priekšu virzāms tāpat kā visas pārējās literaturas nozares. Pieredze rāda, ka tieši tādā sadarbībā starp redakcijām un izdevniecību no vienas puses un autoriem no otras puses iespējams gūt vislabākos panākumus. Labs piemērs tam ir jau pieminētais aprakstu krājums «Vakar un šodien». Tas radās tiešām rekorda laikā. Nav grūti iedomāties, cik daudz tas iegūtu, ja autoriem būtu sagādātas iespējas ilgāk un rūpīgāk pastrādāt.

Beidzot — kritika. Arī šai ziņā nebūs iespējams virzīties uz priekšu bez rūpīgas un dziļi principialas, boļševistiskas kritikas atbalsta. Kritikas novadā jo sevišķu vērību vajadzētu veltīt mūsu jaunajai apraksta literaturai.

Darbus, ko citur sauktu par brīnumiem, veic mūsu padomju ļaudis. Viņi gaida, lai šie darbi kopā ar viņu pašu domām, izjūtām, nākotnes iecerēm arvien pilnīgāk atspoguļotos mūsu rakstnieku daiļradē. Dosim savos darbos biežāk vārdu komunistiskās rītdienas cilvēkiem!

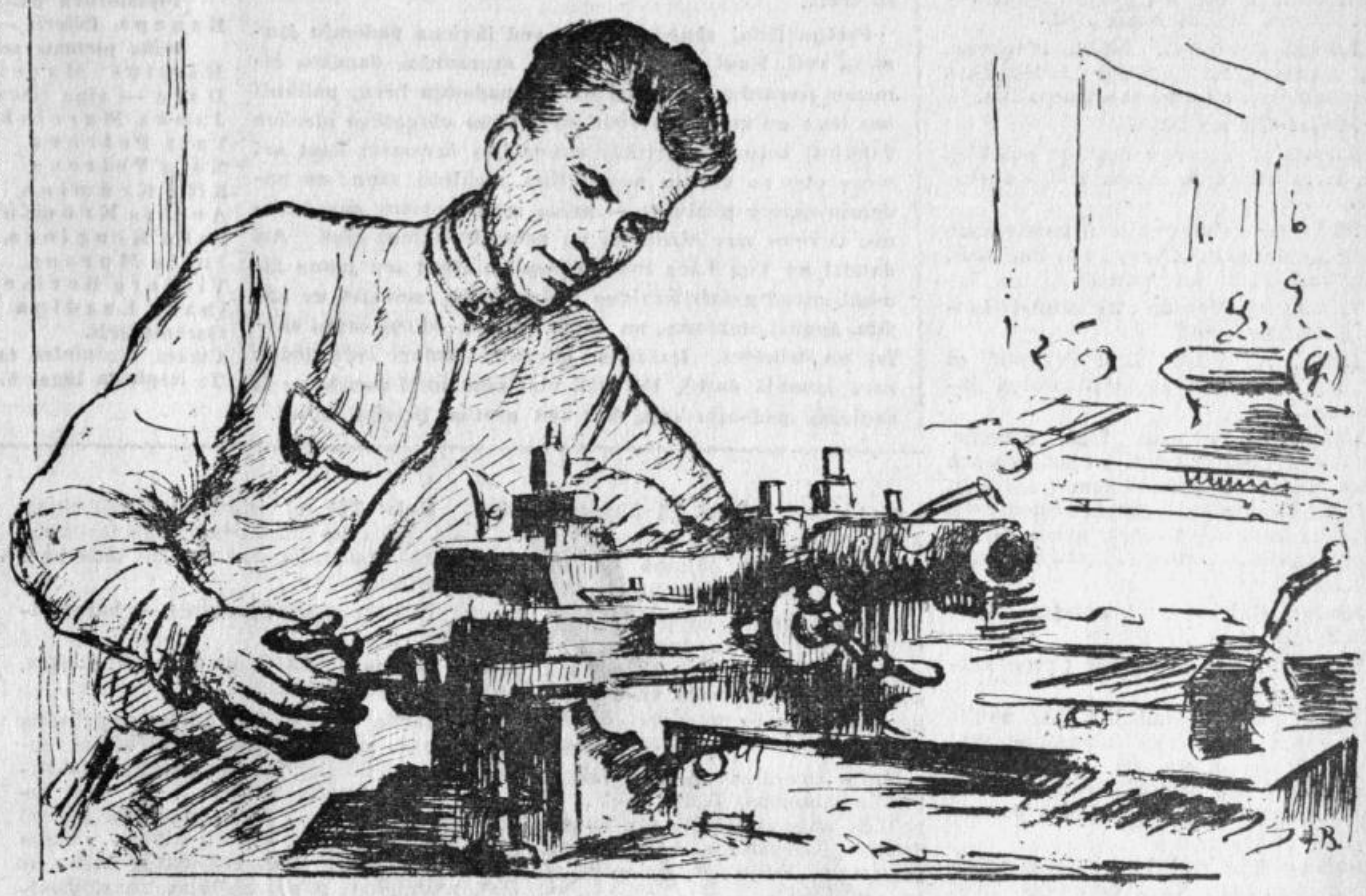

VEF stachanovietis N. Sotinovs stājies miera sardzē

H. Bobinska zīmējums

MIERA KAREIVJI

E. VILKS

Agrā pavasarī, kad sniegu ūdeņus novakarēs sals vēl pārvilka ar ledus kārtu, zemnieku mājā Limbažu rajona Raiņa vārdā nosauktajā kolchozā divi veci cilvēki — vīrs un sieva Treimaņi — mums rādīja vācu valodā rakstītu papīru. Tas bija hitleriešu kara tribunala paziņojums, ka viņu dēlam piespriests nāves sods nošaujot, kas izpildīts tādā un tādā datumā, pulksten tikos un tikos. Pēc tam mēs lasījām dēla pirmsnāves vēstuli.

Viņa raudāja, šī vecā sieva, viņa raudāja vienmēr, kad atcerējās dēlu un šo vēstuli, un mēs stāvējām viņas priekšā klusēdami, jo var jau daudz ko runāt, bet nekādi vārdi nevar atdot mātei dēlu. Mēs atvadoties sniedzām viņai rokas un izgājām pagalmā, kur pavasara vējš bija sagriezis putenī sīkas sniega pārslas. Mēs sataustījām kabatās jaunāko avīžu numurus, kur bija atstāstīti senatoru aicinājumi nomest atomu bumbas uz mūsu pilsētām, vājprātīgu un pusvājprātīgu maniaku plāni, kā visātrāk milzīgās platībās iznīcināt miljoniem cilvēku, «demokratu», «republikaņu» un «socialistu» runas, kas bija jau dzirdētas Gebelsa ierunātajās gramafona platēs.

Vecā sieviete, kurai vairs nav dēla, parakstījusi Stokholmas uzsaukumu par cilvēku masveida iznīcināšanas ieroču aizliegšanu. Parakstījusi, domādama par citām mātēm, kuru dēli strādā, mācās, mīl, priecājas par dzīvi, par sauli. Parakstījusi, lai uzskatītu sevi par mobilizētu miera cīnītāju armijā, kuras skaits ir simti miljoni, kura izvietota visā pasaulē. Šī armija ir milzīgs, uzvarošs spēks, tajā ir miljoniem cilvēku, kas kara dienās nicīnāja nāvi, lai izcīnītu mieru un tagad kaislīgi ienīst karu, lai nosargātu mieru.

Aņna Froloviča, kalpotāja, kurai karā bojā gājuši pieci mīļi cilvēki, saka: «Es negribu, lai citas sievas un māsas pārdzīvotu to, kas bija jāpārdzīvo man. Es strādāšu katru darbu, strādāšu dienu un nakti, lai tikai pasaulē valdītu miers.»

Mūrnieku brigades strādnieks Laimonis Āboltiņš, kas šogad remontēja Universitates telpas, teica: «Rudenī te atkal skanēs studentu balsis. Man ir tikai 16 gadu, un es negribu, ka kara šausmas izpostītu manu un citu jauniešu dzīvi. Es gribu strādāt un celt.»

Būvtechniķis Gvido Tālēns paziņo: «Es vēlos celt un negribu, ka manu darbu sagrautu. Lai neviens nemēģina apdraudēt un postīt mūsu zemes mierīgās āres! Mēs pratīsim tās tikpat labi aizstāvēt, kā protam tās padarīt skaistas un ziedošas.»

Mierīgi, pārliecības pilni vārdi, kurus varētu uzskaitīt un uzskaitīt bez gala — visu padomju cilvēku domas. Tie nav asaraina pacifista šļupsti, nedz arī mietpilsoņa drebuļi par savu ādu. Tie ir miera armijas karavīru vārdi, miljonu pārliecība par savu spēku. Aiz tiem visa mūsu dzīve, — meitenes skaidrās acis, kura saka iemīļotajam «jā», redzēdama savu un cilvēces nākamību nosargātu; aiz tiem lielas fabrikas direktora nopietnā seja, kurš apspriedē teica: «Mums jāpaplašina kopmītnes, lai jaunajiem strādniekiem, kuri apprecas, būtu atsevišķas istabas»; aiz tiem taksometra šoferis ar mazu karodziņu uz mašinas spārna «100.000 kilometru»; aiz tiem arodskolnieks, kuru pie rūpnīcas appušķotajiem vārtiem sagaida vecie strādnieki; aiz tiem jaunie kolchoznieki, kas otrdien brauks apskatīt Maskavu un Maskavas apgabala apvienotos kolchozus; aiz tiem robežsargs postenī jūras malā; aiz šiem vārdiem visi padomju ļaudis.

Bija klusa, silta vasaras nakts, kad aizgājušās dienas atblāzmā vēl redzama rietumu pamale, bet austrumos jau uzzied jaunās dienas rīts. Mēs gājām pa mazu lauku ceļiņu uz kolchoznieka Džigāna mājām Rēzeknes rajona kolchozā «Oktobra 30 gadi». Ceļa vienā pusē bija Stoļerovas ezeriņš, otrā kā mūris kolchoza rudzi. Saimnieks, vecs vīrs, gāja pa priekšu un stāstīja par savu dzīvi. Sevišķi lepns viņš bija uz dēliem — viens no viņiem strādāja kolchozā, otrs mācījās Rīgā skolā. Kolchozs bija stājies miera sardzē, bet viņš nerunāja ne par mieru, ne karu. Viņš stāstīja par saviem dēliem. Aizvadījis mūs līdz mājām, viņš atvadoties sniedza roku.

— Nu man jāiet.

— Kur tad nu tik vēlu?

— Vedīsim kolchoza labību uz dzirnavām.

— Bet kad tad jūs gulēsiet?

— Sīkumi, — vecais vīrs pasmējās. — Gan jau izgulēšos.

Un viņš aizgāja, drīz pazuzdams vasaras nakts krēslībā. Smaržoja ezera ūdeņi, smaržoja labība un zeme, tīrumos kliedza naktsputni. Mūsu sirdīs palika cilvēka tēls: salicis, vecs vīrs ar sirmu bārdu, prātnieka valodu un gausu skatienu, kurš aizbrauca naktī, domādams par kolchoza labību un saviem dēliem.

Drīz mūs no pārdomām iztraucēja jātnieks, kas trauca šurp pa ezera krastu. Piesējis zirgu, viņš iegāja istabā vakariņot. Tas bija vecā Džigāna dēls, komjaunietis Pēteris Džigāns. Iekodis, viņš atkal sēdās zirgā, lai apraudzītu ganībās kolchoza kumeļus. Naktī mīkstī nodunēja zeme zem zirga pakaviem, bet drīz izgaisa arī šī skaņa un iestājās klusums, kuru reizēm pārtrauca tāli zirgu zviedzieni. Vecā saimniece, palikusi viena istabā, novāca traukus un pukojās:

— Tad nevarēja paņemt līdz kaut vai gabalu maizes. Nē, jāsteidzas viņiem!

Lūk, kādi viņi, miera armijas kareivji, lieli savā sīkajā ikdienas darbā, cilvēces likteņu sargi! No sīkā darba līdz lielajam — viss veltīts mieram, bērnu nākotnei, laimei. Valdība pieņem lēmumu celt pasaulē lielāko hidroelektrostaciju pāri Volgai pie Kuibiševas, Jaunjelgavas rajona kolchozā «Uzvara» 2. klases skolnieks pionieris Rūdolfs Bramanis organizē bērnus vārpu lasīšanai — tas viss virzīts uz vienu mērķi — stiprināt mieru. Literaturas avīzē pazīstama rakstniece polemizē ar kritiķiem, kā vispareizāk attēlot padomju cilvēku. Rīgā, Brīvdabas teatrī, notiek stachanoviešu apspriede par Oktobra svētku cienīgu sagaidīšanu, skolotāji lemj par to, ka neviens bērns šogad nedrīkst palikt ārpus skolas, Vircavas MTS kombainieris Imants Krastiņš cīnās par pirmo vietu republikā — un tā tālāk un tā joprojām. Visur padomju cilvēki, kas zina mieru un karu, kas vīriškīgi, kā uzvarētāji izgājuši cauri vislielākajiem pārbaudījumiem un ciešanām, reiz jau izglābjot cilvēci no paverdzināšanas, mierīgi strādā, tomēr uzmanīgi vērojot, kas notiek pasaulē. Hitlera Amerikas skolnieki ir aizdedzinājuši kara ugunsgrēku Korejā. Viņi slepkavo korejiešu mātes un bērnus, viņi grib aizdedzināt visu zemeslodi. Bet vienkāršie cilvēki, naidā savelkot dūres, saka: «Nē, bendes, tas jums neizdosies — pasaulē ir Padomju Savienība! Pasaulē ir padomju tauta!»

Uz padomju cilvēkiem, uz veco māti Raiņa vārdā nosauktajā kolchozā, uz veco Džigānu un viņa dēliem, uz tevi un mani visas pasaules vienkāršie ļaudis raugās ar cerību un mīlestību: stipra Padomju Savienība ir stabils miers. Un padomju cilvēki, zinot savu atbildību vēstures priekšā, dara visu, lai miers uzvarētu karu. Tā tas arī būs.

JAUNI DAIĻDARBI

PRETIM LIELAJAI DZĪVEI

VILIS LĀCIS

Tautas rakstnieks Vilis Lācis nule pabeidzis strādāt pie lugas «Pretim lielajai dzīvei», kuras darbība izkārtota 3 cēlienos (10 ainās).

Savu jauno darbu dramaturgs veltījis padomju strādnieku šķiras papildinājuma kalvei — Darba rezervju amatniecības skolām, to audzēkņiem un skolotājiem, partijas un komjaunatnes darbiniekiem, kuru uzmanība vienmēr pievērsta jauno komunisma celtnieku audzināšanai. Kā zināms, latviešu padomju literaturā tā ir līdz šim neskarta tema.

Pretim lielai, skaistai dzīvei ved ikviena padomju jaunieša ceļš. Kaut arī kara vētras sagrāvušas daudzus ģimenes pavarduš, kaut arī daudzi padomju bērni palikuši bez tēva un mātes un vieni uz saviem vārgajiem pleciem dabūjuši iznest hitleriskās okupacijas šausmas; kaut arī viens otrs no viņiem nomaldījies, aizklīdis sāņus no padomju dzīves plūduma — mūsu zemē neviens nav bārenis, neviens nav aizmirsts un pamests likteņa ziņā. Arī daudzi no Viļa Lāča lugas varoņiem atrod sev jaunu ģimeni, atrod pašaizliedzīgus audzinātājus, nostājas uz kājām, apgūst zināšanas un darba prasmi, izkopj savas spējas un talantus. Dažādus cilvēkus autors iedzīvinājis savā jaunajā darbā. Bet visi viņi nemaldīgi nonāk uz tā saulainā padomju ceļa, kas ved pretim lielajai dzīvei.

Lugā darbojas:

Prochorovs, Ivans Andrejevičs, apm. 50 g. v. — Darba rezervju amatniecības skolas direktors.
Maija Prochorova — viņa meita, apm. 23 g. v. — komsorgs kādā citā amatniecības skolā, vēlāk komjaunatnes rajona komitejas sekretare.
Eriks Lujans — Prochorova palīgs politmācībās un kulturas masu darbā, demobilizēts Padomju Armijas majors — apm. 27 g. v.
Siliņš, Andrejs Petrovičs — apm. 55 g. v., meistars.
Holcmanis, Jukums Ernestovičs — apm. 50 g. v., Prochorova palīgs saimniecības lietās.
Kaņeps, Pēteris — apm. 50 g. v., partijas rajona komitejas pirmais sekretārs, Prochorova sievas brālis.
Mārtiņš Marcinkevičs — apm. 40 g. v., čigāns.
Dore — viņa sieva, apm. 35 g. v.
Janka Marcinkevičs,
Vaļa Petrova,
Koļa Petrovs,
Rita Krūmiņa,
Andris Krūmiņš,
Saša Krugļovs,
Juris Murans,
Viktors Borisenko,
Inara Lazdiņa — **Darba rezervju amatniecības skolu audzēkņi vecumā no 14 līdz 16 gadiem; lugas beigās par diviem gadiem vecāki.**
Garāmgājējs.
Čigāni, čigānietes, tauta.
Te iespiesta lugas 6. aina.

Nora mežmalā. Priekšplānā daži celmi. Dibenplānā pa labi tālumā redzama upe ar līča pļavām; pa kreisi mežs un krūmi. Mežā čigānu teltis, dažas kulbas ar jumtiem. Krūmos kuras ugunskurs, pie kura pa laikam parādās kāds čigāns vai čigāniete. Dzidri zilas debesis bez mākoņiem. Pievakare ap augusta vidu.

Skatuvei iegaismojoties, tā brītiņu tukša.

Lujans un **Maija** gaišos vasarīgos tērpos lēnām uznāk no labās puses. Abiem kailas galvas. Lujanam rokā kārkla vica, ar kuru viņš reizēm pašmīkstina gaisā un paplītē zemi sev pie kājām. Maijai rokās ziedi.

Lujans (apstājas): Maija Ivanovna, es vakar rajona komitejā dzirdēju kaut ko tādu, kas man pavisam nepatika.

Maija: Un tas būtu?

Lujans ar nēzdogu notrauc putekļus no kāda celma un aicina Maiju apsēsties.

Maija (ar galvas mājienu pateicas un apsēžas uz celma): Vai kaut kas tāds, kas skar kādu no mums?

Lujans (apsēžas uz otra celma): Lieta grozās ap jums.

Maija: Ap mani? Erik Pavlovič, es ceru, ka jūs mani neturēsit neziņā pārāk ilgi.

Lujans: Nav man tāda nodoma. Biedrs Kaņeps izteicas, ka jūs jau sen esat izaugusi patstāvīgam vadošam darbam un zināmās instancēs nobriedis lēmums izvirzīt jūs par mūsu rajona komjaunatnes komitejas pirmo sekretaru.

Maija: Par rajona komitejas sekretaru?

Lujans: Taisni tā — par pirmo sekretaru.

Maija: Bet kā tad tā? Kas notiks ar manām meitenēm komjaunietēm? Mēs tā esam saradušas... es taču viņas sagatavoju komjaunatnei. Cerēju, ka paliksim kopā līdz skolas beigšanai.

Lujans: Komjaunatnes rajona komitejas sekretārs taču darbosies tepat rajonā. Meitenes arī paliks tepat. Par kaut kādu šķiršanos nenākas runāt. Dzīvē nekas nestāv uz vietas, Maija Ivanovna.

Maija: To es zinu. Kā partija lems, tā es darīšu, bet... bet jūs taču pats nupat teicāt, ka šī ziņa jums pavisam nepatikot.

Lujans: Jums arī tā nepatīk?

Maija: Šaubos, vai esmu jau izaugusi tik atbildīgam darbam.

Lujans: Par to es nešaubos, bet man ir citas šaubas... Vai tad, kad jūs aiziesit uz rajonu, un es vēl retāk dabūšu ar jums tikties un runāt... vai tad es vispār kādreiz paspēšu jums izstāstīt to, ko... gatavojos jau veselu gadu?

Maija: Vai tas tik garš stāsts, Erik Pavlovič?

Lujans: To nevar izstāstīt vairākos gados... un to var izteikt trijos vārdos. (Nopūšas.)

Maija: Kāpēc tad jūs neizmantojat to īsāko variantu?

Lujans: Lai ietu pa īsāko ceļu, man vajadzētu būt ļoti pašpārliecinātam... kaut ko zināt vai vismaz nojaust. Varbūt pietiktu ar to, ka man nebūtu šīs melnās saites virs izšautās acs.

Maija (pēc mazas pauzes): Un jūs neko nezināt, neko nenojaušat?

Lujans: Neko. Dažreiz man liekas, ka esmu kaut ko samanījis, bet baidos maldīties... baidos kļūt iedomīgs. Iedomīgus cilvēkus nevaru ciest ne acu galā. Pašam kļūt tādam... brr. (Nopurinājas.)

Maija: Es arī nevaru ciest iedomīgus, bet es neciešu arī tādus, kas netic sev nevienā lietā.

Lujans: Citās lietās es sev ticu. Tikai tai vienā — nē.

Maija: Un pie visa vainīga tā melnā saite?

Lujans: Pa daļai arī tā.

Maija (pieceļas, paskatās Lujanam cieši acīs): Kā jums nav kauna, biedri Lujan, tik slikti domāt par mani? Saite! Ir kā tā kaut ko nozīmētu... ir kā tā jums kaut ko atņemtu...

Lujans (pārsteigts pieceļas, raugās Maijā, it kā neticēdams savām ausīm; apvaldītā jūsmā): Maija... Tātad... tātad es drīkstu lietot to īsāko variantu?

Maija: Jūs taču necerat, ka es to izlietošu jūsu vietā?

Lujans: Nē, tāds patmīlis es tomēr neesmu. Labi, Maija, es jums pateikšu tos trīs vārdus. Bet tad jums atkal jāapsēžas.

Maija (parausta plecus un apsēžas uz celma): Kas man vēl jādara, Erik?

Lujans (nostājas Maijai aiz muguras): Jums jāskatās tālu tālu prom — pāri mežam, pāri upei uz debess zilgmi tur pie apvāršņa... un ne par ko citu nav jādomā kā tikai par to, ko es jums sacīšu.

Maija (raugās tālumā ar sapņainu gaišu smaidu): Es klausos... Erik...

Lujans (pieliek roku sev pie sirds, taisās runāt, bet tai brīdī pa labi, upes pusē, atskan dziesma. Dziedātāju balsis ātri kļūst skalākas un tuvojas. Lujans sarūgtināts nopūšas): Kāpēc tiem pagāniem taisni tagad vajadzēja nākt...

Maija (pieceļas un sāk smiet): Jūs esat nelabojams, Erik. Nē... nē... nekāds īsais variants jums tomēr neizdosies. (Dziedātāju balsis skan jau gluži tuvu. Maija turpina smiet un aizskrien pa kreisi.)

Lujans atmet ar roku un, mulsi smaidīdams, seko Maijai, nozūd mežā pa kreisi.

Dziedādami uznāk no labās puses **Rita, Vaļa, Janka, Koļa un Andris.** Viņiem visiem, izņemot Andri, pie krūtīm komjaunatnes krūšu nozīmes. Meitenēm rokās ziedi, galvā vainadziņi. Zēni nes makšķeres, kārbas ar tārpiem un tīkliņus ar sazvejotām zivīm — nekas liels viņiem nav ķēries.

Vaļa (dziesmai apklustot, jūsmīgi): Šī ir viena no visskaistākām dienām manā mūžā.

Koļa: Tāds kaka mūžs vien jau ir, māsiņ. Nodzīvo otrtik daudz un tad spried par skaistām un neskaistām dienām.

Vaļa: Pateicos par padomu, vecotēv. Man negribas gaidīt, es dzīvi vērtēšu jau šodien. (Apsēžas uz viena no celmiem.) Man ir labi. Esmu laimīga, ka dzīve ir tāda, kāda tā ir.

Rita (nometas zemē pie Vaļas kājām, sapņaini raugās tālumā): Es arī. Bet kad iedomājos, ka rītu būs vēl labāk, pēc gada nāks kaut kas vēl labāks, tad gribas visu pasauli noglāstīt un čukstēt tai: tu esi skaista, mīļā pasaule... bezgala skaista. Ja visi cilvēki būtu labi, kāda brīnišķīga dzīve būtu cilvēcei šai pasaulē.

Janka apsēžas uz kāda cita celma un skaita zivis.

Andris: Visi mēs esam daudz staigājuši pa dažādiem ceļiem... gan ziemā, gan vasarā. Jaukas vietas esam redzējuši, skaistas dienas piedzīvojuši. Bet kad senāk vakaros izbeidzām dienas gaitas, sirds nekad nebija apmierināta. Nejuta to skaistumu, neprata domāt par to. Rītdienas rūpes vienmēr stāvēja līdzās un urdīja kā ar netīrām mēslu dakšām: ko tu ēdīsi, kur tu paliksi, kur novedīs tavs tālais klaiņojums?

Koļa (apsēžas celmalā): To es saprotu. Man pašam tā ir bijis. Šodien mums visiem tik labi tāpēc, ka mūsu dzīve nokārtojusies — mēs zinām, no kurienes un uz kurieni ved mūsu ceļš. Nekādu maldu, nekādu nejaušību — taisnā gaitā mēs ejam uz savu mērķi, pretim īstajai, lielajai dzīvei.

Andris: Taisnību sakot, šodien patiešām bija skaista diena. Nevajadzēja tik daudz aizrauties ar makšķerēšanu, tad mēs būtu aizgājuši līdz pašam kūdras purvam... vai līdz niedru ezeram. Bet tur mēs varam aiziet arī rītu.

Vaļa: Rītu mūsu nometnes meiteņu basketbola komanda spēlēs ar tehnikuma audzēkņiem. Jums katrā ziņā jānāk noskatīties.

Andris: Vai jums ir izredzes uzvarēt?

Vaļa: Izredzes ir ļoti vienādas. Nevar zināt — kurš kuru.

Koļa: Tās ir visinteresantākās cīņas. Ja viens no pretiniekiem galvas tiesu pārāks par otru, tad ir tikai tāda lopu mocīšana.

Krūmos atskan troksnis — baras čigāni.

Andris (paskatās uz to pusi): Liekas, ka čigānu tabors.

Janka (pietrūkstas kājās, sasprindzis raugās uz krūmiem un pārvēršas sejā — lielu ilgu un neatvairāma valdzinājuma varā): Tabors... tas taču tabors, draugi... Ja manas acis pareizi rāda, tad tā... tur pa kreisi... mana tēva kulba! (Paskrien dažus soļus uz mežmalas pusi, apstājas un sajūsminātš sauc.) E—jū! E—jū! Čigāni! Vai Marcinkevičs tur ir?

Koļa, Rita un Vaļa pieceļas kājās, raugās uz mežmalu.

Andris (pieiet pie Jankas): Tu domā — tie ir tavējie?

Janka (satraukts): Nezinu, Andri. Varbūt ka ir. E—jū!

Uz noras iznāk čigāni un čigānietes, jaunie un vecie, lēni tuvojas pusaudžiem. Beidzot parādās arī Marcinkevičs un Dore.

Marcinkevičs: Nāču, Dore. Te vesels puiku bars. Kozi', ka nav mūsējais ar'.

Dore (pazinusi Janku): Janka, manu puisīti mīļo! (Piesteidzas Jankam, apkampj un glāsta to.) Dzīvs un vesels! Kāda milzīga laime!

Marcinkevičs (arī tuvojas Jankam, plaši izpleš rokas apkampienam): Janka, mans vienīgais dēls, nāc nu pie sava mīļā tēva krūts! Ļauj man tevi apmīļot, tu, pasaules rakari! (Apkampj Janku, purina, groza, apskata no galvas līdz kājām un izbrīnā groza galvu.) Tad audzis gan! Taisni kā brūtgāns izstiepies tai pasaules maizē.

Dore: Kā tad tev gāja, dēliņ? Drēbes — nekas. Arī seja gluži apaļa. Vai pie labiem cilvēkiem biji?

Janka: Pie labiem gan. Tie mani ģērba un baroja, arī labas lietas mācīja.

Dore: Vai par brīvu ēdināja, vai par maksu?

Janka: Par brīvu, māt.

Marcinkevičs: Kāpēc tad mums nepadevi ziņu? Ja par brīvu baro, mēs ar māti arī būtu tur aizgājuši.

Janka: Skolā es biju, tēvs.

Dore (apmulsusi): Skolā? Ko tad tev tur mācīja?

Janka: Krietnu amatu. No dzelzs un tērauda visādas labas lietas taisīt iemācīja. Ar smalkām mašīnām strādājām.

Marcinkevičs: Ak tu zilie debess brīnumi! Tas puika būs gudrāks par savu miesīgu tēvu. Palūk, kas viņam par cepuri galvā — kā kādam opicierim. Un kas tas par medali tev pie krūtīm?

Janka: Tā ir komjaunatnes nozīme. Es esmu komjaunietis.

Dore: Komjaunietis!

Janka: Lūk, tie mani draugi — ar viņiem kopā dzīvoju un mācījos.

Marcinkevičs, Dore un pārējie čigāni sasveicinās ar Jankas biedriem, sirsnīgi krata tiem rokas.

Dore (Vaļai): Tavu smuku meitiņu. Kā pukšte, kā sārta magonīte. Dod roku, meitiņ — pazīlēšu tavu dzīves laimi.

Vaļa (smejas un paslēpj rokas aiz muguras): Es savu laimi tāpat zinu, Jankas māt.

Dore: Tas, ko tu, meitiņ, zini, ir viena lieta, bet kas tanīs likteņa grāmatās rakstīts, tas ir pavisam kas cits.

Marcinkevičs: Lai nu paliek, Dore. Ļauj bērniem priecāties. Tu jau, dēls, vairs projām neiesi?

Janka: Pēc divām nedēļām skolā sāksies mācības.

Marcinkevičs: Un tu vēl domā par skolā iešanu? Janka! Kur tad tu liksi to lielo gudrību?

Janka: Strādāšu fabrikā pie smalkām mašīnām. Amatnieks būšu.

Dore: Mārtiņ, saki nu tu savu tēva vārdu. Tas puika runā kā tāds negudrs.

Marcinkevičs: Janka, vai tu bez prāta? Ko tu fabrikā darīsi? Tu esi čigāns, brīvs krūmu dēls. Nāc mājās, krūmos... pie zirgiem.

Janka: Paciemoties es varu, bet palikt nē. Es taču atrodos valsts dienestā.

Dore (satver Ritas roku, skaļi zīlē): Meitiņa mīļā, te ir rakstīts kā melns uz balta... Ja tu tam čigāna puikam neliksi palikt krūmos pie tēva un mātes, tad tevi gaida liels posts un viņu ar. Te ir tas dzīves krusta ceļš. Kas ies pa labi, to gaida laimīga nākotne, bet kas pa kreisi ies, tam asaru būs bez gala un lielas bēdas. Lūk, lūk! (Saķer galvu kā helā izmisumā). Glāb, meitiņ, sevi un to neprātīgo zēnu! Pie tēva un mātes viņam viss tas labums noglabāts. Bet ja viņš aizies, kur tās mašīnas briesmīgi rūc, tad tavi vaidziņi nobālēs jau rīt, bet tam puisēnam kapu raks.

Janka (nokaunējies un mazliet saīdzis): Māte, ko tu nu māžojies. Nestāsti Ritai pasakas. Tādai zīlēšanai es vairs neticu. Tu arī tam netici, Rita. Nieki vien ir.

Rita (smaida): Es jau neticu, Janka.

Dore (noskumusi): Tu dzirdi, Mārtiņ? Palūk nu, ko pasaule izdarījusi ar tavu mīļo dēlu.

Marcinkevičs: Slikti gan..., gaužām slikti. (Brītiņu kaut ko pārdomā, tad pagriežas pret pārējiem čigāniem.) Draugi, nav ko skatīties. Parādiet viņiem, kā čigāni priecājas. Vajaga dziedāt un uzdancot! Ja pēc tam Janka vēl runās par fabriku, tad viņš nav čigāns vairs.

Čigāni un čigānietes sakārtojas, sāk dziedāt kaislīgu, aizraujošu dziesmu. Viens pāris iznāk priekšplānā un sāk dejot — no sākuma lēni, apvaldīti, tad aizvien straujāk, kvēlāk un kaislīgāk.

Janka kādu brītiņu skatās, tad sāk ar plaukstām sist taktī, beidzot nenociešas, iziet dejas lokā un sāk dejot.

Rita iziet lokā un kļūst par Jankas dejas partneri.

Čigānu dejotāju pāris atiet malā, izbrīna pilni noraugās Jankas un Ritas dejošanā un sit taktī ar plaukstām.

Marcinkevičs un Dore saskatās, lepni smaida.

Dziesma apklust. Deja izbeidzas.

Janka (aizved Ritu pie Vaļas, galanti paklanās, tad pagriežas pret čigāniem): Lūk, tā mēs tur skolā dejojam!

Marcinkevičs (sadrūmis): Arī tas viņam tur ir. Tad es vairs nezinu, māt, kā mums viņu dabūt atpakaļ.

Dore: Vai tad tev, Mārtiņ, nav neviena stiprāka vārda? Mātes asaras viņam nav nekas... tad varbūt tēva bardzība tam atver acis. Priekš kam tad te tā džindžala?

Janka: Apmierinies, māt. Es negribu, ka tu raudi. Savu tēvu un māti es mīlu tāpat kā agrāk. Bet man tagad cits ceļš zem kājām.

Čigāni un čigānietes pamazām izklīst, aiziet atpakaļ uz mežu un krūmiem. Paliek tikai Marcinkevičs, Dore un Janka ar biedriem.

Koļa: Ja gribam līdz tumsai nokļūt mājās, mums jāsāk iet.

Rita: Jā..., jāsāk iet. (Skumji.) Janka... tu nenāksi?

Janka stāv pretrunīgu jūtu plosīts un klusē.

Andris (pamāj pārējiem): Iesim! Jankam pašam jātiek galā ar sevi. (Kopā ar Koļu, Ritu un Vaļu iet prom pa kreisi.)

Rita atskatās uz Janku un skumji pasmaida.

Janka (izmisumā): Neaizejiet pavisam! Uzgaidiet!

Rita: Neaizmirsti, ka tu esi komjaunietis. (Prom, kopā ar pārējiem.)

Marcinkevičs: Tā, dēls, nu tu atkal esi brīvs. Kā cīrulis, kā peļu vanags vari dzīvot pa mežu un laukiem.

Janka klusē.

Marcinkevičs: Atkal mēs kopā staigāsim pa tirgiem un zirgus dancināsim. Vēl druscin paaudzies, tad apprecināsim tevi ar smuku meitiņu... Būs tev pašam sava kulba, savs zirgu pāris un samta bikses. Jēra gaļu vārīsim vakaros. Darbs kaulu nelauzīs un kapā nedzīs par agru. Vai tā nav dzīve?

Janka: Nē, tā nav dzīve! Cilvēkam vajaga, lai viņu cienī, lai viņš pats ir vajadzīgs citiem cilvēkiem. Kam gan ir vajadzīgs tāds mūžīgs klaidonis? Ne viņš sēj, ne plauj, ne citu darīgu darbu dara..., pārtiek no tā, ko citi cilvēki sastrādājuši. Ar zagšanu, ar mānīšanos savas dienas vada. Man kauns par tādu dzīvi.

Dore: Tu vairs nemīli mūs. Pie mums tev vairs negribas būt.

Janka: Es vairs nevaru dzīvot pa vecam. Saproti to, tēvs, un tu arī, mīļā māte! Krūmos es ar jums vairs kopā nedzīvošu. Es taču esmu... komjaunietis. Kā komjaunietis var diedelēt un laudis mānīt?

Marcinkevičs (ar rūgtu ironiju): Par prastiem mēs viņam, Dore. Kā nu tāds smalks jaunskungs... komjaunietis... var dzīvot pie tik vienkāršiem vecākiem.

Janka (sāpīgi): Tā nerunā, tēvs. Mīlu jūs un gribu dzīvot kopā ar jums. Tikai ne krūmos, tikai ne uz lielceļa.

Marcinkevičs: Ko tad mums būs darīt, lai tev izpatiktu?

Janka: Atmetiet to klaidoņu dzīvi! Apmetieties kaut kur uz vietas un strādājiet darīgu darbu, tāpat kā visi godīgi cilvēki. Mūsu zemē darba pietiek katram cilvēkam, neviens nav lieks. Kāpēc jums jābūt tiem liekajiem?

Dore: Vai dienin, kā tas puika runā!

Marcinkevičs (saslienas, lielā sašutumā): Strādāt? Vai zemi art? Vai mežā balkus zāģēt? Puika, apdomā, ko tu runā!

Janka: Es jūs lūdzu no visas sirds — dariet tā! Tikai tad mēs atkal būsim viena ģimene... laimīgāka nekā agrāk. Mīļā māte, saki tu arī, lai tēvs to dara!

Dore: Pārāk daudz tu prasi no saviem miesīgiem vecākiem.

Janka: Tāpēc prasu, ka vēlu viņiem tikai labu.

Marcinkevičs: Iesim uz kulbu, Dore. Man vēders ir tukšs, bet no tādām gaisīgām valodām neviens cilvēks nav paēdis.

Dore: Bet ko tad ar Janku, Mārtiņ?

Marcinkevičs: Kam tik liela galva un dūša, tam pašam jāzina par sevi. Paskaties, Dore, ko tā padomju vara izdarījusi ar brīvu čigānu.

Dore (sāk šņukstēt): Bet kas viņam agrāk bija vainas...

Janka (iznem no kabatas piezīmju grāmatiņu un zīmuli, raksta steidzīgi, tad izplēš lapu un iespiež Dorei saujā): Te ir uzrakstīts, kur mani var atrast. Ja kādreiz atcerēsities Janku... gribēsit satikt savu dēlu — es jūs ļoti gaidīšu.

Taborā atskan dziesma — skumja, smeldzoša.

Marcinkevičs un Dore lēnām aiziet uz meža pusi. Dore pāris reizes atskatās uz Janku, bet Marcinkevičs tūlīt viņu skubina turpināt ceļu. Viņi nozūd mežā. Dziesma skan joprojām.

Janka (brītiņu klausās dziesmas skaņās, kā izsalcis zvērēns raugās uz meža pusi, tad nopūšas): Nē, Janka... tev jāiztur līdz galam. Parādi, ka tu patiešām esi komjaunietis! (Sanemas, saslienas un stingriem soļiem aiziet pa kreisi — savu aizgājušo biedru pēdās.)

Tumsa.

Aktivizēsim tēlotājas mākslas kritiku

Latviešu padomju tēlotājas māksla desmit pastāvēšanas gados ir nogājusi ievērojamu attīstības ceļu. Iepriekšējos gados piedzīvodami savā dailradē daudzas neveiksmes, latviešu mākslinieki patlaban — kā to rāda pēdējā izstāde — spēj veiksmīgi risināt lielas un saviļņojošas temas. Mūsu labākie mākslinieki sekmīgi apgūst socialistisko realismu. Bez šaubām, vēl liels un grūts darbs priekšā. Pilnīgi jāatbrīvojas no šaurā subjektivisma, manierisma, impresionisma un citām formalistiskām paliekām, kas vēl siksti turas viena otra mākslinieka darbos.

Padomju Latvijas darba ļaudis dzīvi un atsaucīgi seko savu mākslinieku sniegumiem. Viņi gaida no māksliniekiem patiesi realistiskus darbus, kas virzītu skatītājus uz jauniem darba sasniegumiem, saviļņotu viņos padomju patriotisma jūtas.

Padomju sabiedrībā varens dzīves virzītājs un attīstītājs spēks ir kritika un paškritika. Šis spēcīgais un iedarbīgais boļševisma ierocis palīdz attīstīties jebkurai radošai padomju dzīves nozarei, arī mākslai.

Jāsaka, ka šis boļševistiskais ierocis nav ticis pienācīgi izmantots latviešu padomju tēlotājas mākslas attīstības gaitā.

Tēlotājas mākslas kritikai jābūt, pirmkārt, mākslinieka palīgam viņa dailradē, atsedzot trūkumus un parādot pozitivo darbā. Otrkārt, tai jāizskaidro un jāpopularizē mākslas darbs plašākās tautas masās, tādējādi veicot masu komunistiskās audzināšanas uzdevumus. Treškārt, tai jārisina aktuālas teoretiskas problemas (par socialistiskā realisma metodi gleznieciībā, par padomju cilvēka tēlu gleznieciībā). Tai jānovērtē arī kulturas mantojums, paliekošais Hūna, Rozentāla, Purvīša, Valtera u. c. mūsu gleznieciības klasiķu darbos.

Jāatzīst, ka nevienu no šiem pamatuzdevumiem latviešu padomju tēlotājas mākslas kritika plašākā vērienā nav atrisinājusi. Nedaudzās Artura Lapiņa lietpratīgi uzrakstītās recenzijas laikrakstā «Cīņa» un viņa apcerējumi žurnālā «Karogs» pagaidām ir vērtīgākie sniegumi šai virzienā.

Ja apskatām, piemēram, šā gada periodisko izdevumu slejas, tad redzam, ka par tēlotāju mākslu rakstīts visai maz un nesistematiski. Vispirmā kārtā laikrakstā «Literatura un Māksla» un žurnālā «Karogs», kaut gan šiem izdevumiem ir tieši jārūpējas par tēlotājas mākslas kritikas augšanu. Žurnals «Karogs» 7 mēnešos publicējis tikai vienu rakstu par tēlotāju mākslu (Artura Lapiņa «Ar jauno buru»). Jāprasa redakcijai, vai viņa ilgi domā samierināties ar šādu stāvokli? Ja «Karogs» ir tikai literaturas žurnals, tad kāpēc to dēvēt arī par mākslas žurnalu?

Laikraksts «Literatura un Māksla» septiņos mēnešos iespiedis ne vairāk kā 9—10 rakstus par tēlotāju mākslu (32 numuros!) — izstāžu recenzijas, piemiņas dienu rakstus u. c., kā arī vairākas īsas informacijas par mākslas dzīvi brālīgajās republikās. Apskatot tuvāk publicētos rakstus, redzam, ka tie nav augstas kvalitates darbi. Nav neviena teoretiska darba. Netiek popularizēti arī Vissavienības mākslinieku izcilie sasniegumi (piemēram, neatrodam rakstus par autoriem, kuriem piešķirtas Staļina premijas tēlotājā mākslā par 1949. gadu). Atceres dienu rakstu autori apmierinās ar mākslinieka biografijas un īsu darbības aprakstu (piem., Vl. Ziedainis par F. Vasiljevu 9. nr.), bet neprot saistīt lielo mākslinieku sniegumus ar mūsdienu tēlotājas mākslas problemām. Izstāžu recenzenti dod īsu autoru un gleznu uzskaitījumu: piemin vadošo mākslinieku darbus, kaut gan mazāk sagatavotiem māksliniekiem visnepieciešamāka ir principialas un lietiškas kritikas palīdzība.

Par tēlotājas mākslas kritikas bezdarbību visvairāk neapmierināti ir paši mākslinieki. Mākslinieku savienības sekciju sēdēs palaikam daudz runāts, kā uzlabot kritikas stāvokli, bet tālāk par runāšanu nav tikuši. Bieži izskan doma, ka latviešu padomju tēlotājas mākslas kritika neaug tāpēc, ka nav kritiķu kadru. Tas ir aplams spriedums. Bez šaubām, kadri nerodas paši no sevis, viņi jāizaudzina. Un jāteic, ka padomju varas gados Latvijā tikuši audzināti tēlotājas mākslas kritiķu kadri, kā arī mākslas vēsturnieku kadri. Tie, kas bijuši Mākslas akadēmijas studentu zinātniskajās konferencēs, varēs pastāstīt, ka ir izauguši jauni, spējīgi, ar mākslas teoriju labi apbruņoti studenti, no kuriem varētu izveidoties mākslas kritiķi.

Latvijas Valsts universitatē pie Filoloģijas fakultates vairākus gadus pastāv un divus izlaidumus devusi Mākslas zinātņu nodaļa. Kadri meklējami arī Mākslas akadēmijas mācības spēku, kā arī mākslas muzeju zinātnisko līdzstrādnieku vidū. Jāpiebilst gan, ka mākslas muzeju zinātniskie līdzstrādnieki pa desmit gadiem nav devuši nevienu pētījumu latviešu un padomju mākslas vēsturē.

Tātad jaunu padomju tēlotājas mākslas kritiķu un mākslas vēsturnieku kadri ir, bet redakcijas un Mākslinieku savienības orgkomiteja nav atradusi sadarbību ar viņiem, nav centusies viņus audzināt, iesaistīt darbā. Pirms pāris gadiem pastāvēja pie Mākslinieku savienības mākslas vēsturnieku sekcija, kas sen vairs nedarbojas. Vai nebūtu laiks atjaunot tās darbību? Mākslinieku savienības atbildīgais sekretars b. H. Līkums pirms pāris mēnešiem solīja noorganizēt jauno mākslas vēsturnieku un kritiķu sekciju vai «apakšsekciju». Arī tas nav izdarīts. Lieki runāt, kāda pozitiva nozīme šādai sekcijai būtu latviešu padomju tēlotājas mākslas kritikas augšanā.

Kadri ir jāaudzina. Pašreiz ir tāds stāvoklis, ka jaunajam mākslas kritiķim un mākslas vēsturniekam ir grūti augt. Ar viņu nenodarbojas, par viņu neviens neinteresējas. Viņa darbs veidojas pašplūsmes ceļā. Mākslinieku savienības orgkomitejai un laikrakstu redakcijām jāmaina savs darba stils attiecībā pret tēlotājas mākslas kritiku.

Latviešu padomju tēlotājas mākslas kritika jāaktivizē, jāpārorganizē. Tai jākļūst par tādu iespaidīgu faktoru, kas palīdz izaugt mūsu tēlotājai mākslai par augsti idejisku socialistiskā realisma metodes caurstrāvotu mākslu. Latviešu padomju māksliniekiem ir visas iespējas izveidot tādu mākslu. Šim mērķim tad arī jāorganizē tēlotājas mākslas kritikas darbs.

M. Ivanovs

Kulturas dzīve Padomju Latvijā

Mākslinieki padomju saimniecībā «Lorupe»

Lai mūsu tēlotājas mākslas pārstāvji konkreti iepazītos ar rūpniecības un lauksaimniecības celtniecības gaitu un socialistiskā darba pirmrindniekiem, Latvijas Padomju mākslinieku savienība paredz rīkot virkni ekskursiju uz fabrikām, kolhoziem un padomju saimniecībām. Šais dienās grupa mākslinieku — Valdmanis, Protasovs, Vaska, Stradiņa, Terpilovska, Pankoks, Melbārdis, Beļcova, Gelbergs, Veldre, Zeberiņš, Gorskis un citi, apmeklēja padomju saimniecību «Lorupe». Tās direktors b. Krasovskis viesus iepazīstināja ar plašās saimniecības darba panākumiem, modernajām techniskajām ierīcēm, ko izmanto lopkopībā un lauksaimniecībā. Apskatot «Lorupes» sugas govju un cūku fermas, kviešu novākšanu un kulšanu ar kombainu, modernas kūts 100 slaucamām govīm jaunbūvi, mākslinieki uz vietas radīja skices, zīmējumus un studijas, kas tiem būs vērtīgs un konkrets materials lielāku daildarbu veidošanai.

Izdevies iestudējums Kuldīgas kulturas namā

Nesen Kuldīgas kulturas nama dramatiskais ansamblis uzveda Komi autonomās republikas dramaturga N. Djakonova komediju «Līgava ar pūru», kura ar labiem panākumiem izrādīta citās padomju republikās.

Vērtīgais dramatiskais darbs, ko ansamblis sniedza rūpīgā iestudējumā, guva nedalītu atsaucību. Komediju iestudējusi kulturas nama režisore A. Peika. Uzvedumā piedalās ansambļa labākie dalībnieki — O. Šalkonis, E. Bredovska, A. Liepiņš, O. Mīlberga, Fr. Grundmanis, V. Kronberga, M. Ķikute un citi.

Šo iestudējumu kulturas nama kolektivs izrādīs arī plašākām rajona darba ļaužu masām uz laukiem.

Kino filma «Iznīcībai nolemto sazvērestība» latviešu valodā

Rīgas mākslas un dokumentalo filmu studija šais dienās pabeigusi dublēt latviešu valodā kino filmu «Iznīcībai nolemto sazvērestība», kas, kā zināms, šogad starptautiskajā kino festivalā Karlovi Varos apbalvota ar «Miera prēmiju».

Filmas dublēšanā piedalījušies Rīgas teatru izcilākie aktieri.

Architektu ekspedicijas

Rīgā atgriezušās Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Architekturas un celtniecības instituta ekspedicijas, kas Cēsu un Rūjienas rajonos savākušas vērtīgus materialus par 16., 17. un 18. gadsimta architekturas piemineklīem. Tāpat daudz nozīmīgu materialu iegūts arī par kolchoza centru un lauku sabiedrisko ēku celtniecību. Rīgas jūras līča piekrastē ekspedicijas dalībnieki apmeklējuši zvejnieku ciemus, kur pētījuši iespējas zvejas laivu piestātņu rekonstrukcijai.

Savāktos materialus izmantos zinātnisku darbu izdošanai par 16., 17., 18. un 19. gadsimta sākuma architekturu Latvijā, kā arī kolchozu centru celtniecības projektu izstādē.

LIELĀ PADOMJU ENCIKLOPEDIJA

Visās mūsu socialistiskās Dzimtenes malās abonenti sāk saņemt Lielās Padomju Enciklopedijas otrā izdevuma pirmo sējumu. Tajā ietilpst vairāk nekā 1000 rakstu — no burta «A» līdz vārdam «Aktualisms». Tuvākā laikā abonenti saņems Enciklopedijas otro sējumu, kurā būs 2000 rakstu (no vārda «Akti» līdz vārdam «Arieta»). Iespiesti jau Enciklopedijas trešais un ceturtais sējums. Patlaban iespiež arī piekto sējumu, bet salikšanai nodoti jau nākošie sējumi — līdz devītajam ieskaitot. Pavisam šogad iznāks Enciklopedijas 13 sējumi.

Lielās Padomju Enciklopedijas jaunais izdevums ir ievērojams notikums mūsu zemes kulturas dzīvē. PSRS Ministru Padomes lēmumā par LPE izdošanu norādīts, ka tai jābūt universalai rokas grāmatai visplašākām padomju inteliģences aprindām, kura sniedz sistematizētus zināšanu rezultatus sociali ekonomiskajās un dabas zinātnēs, technikas un militarajos jautājumos. Enciklopedijai plaši jāapgaismo visas pasaules mērogā vēsturiskās socialisma uzvaras mūsu zemē, PSRS sasniegumi ekonomikas, zinātnes, kulturas un mākslas nozarēs. Tai visā pilnībā jāparāda socialistiskās kulturas pārākums par kapitalistiskās pasaules kulturu un, pamatojoties uz marksistiski leņinisko teoriju, tai partejiski jākritizē mūslaiku reakcionarie buržuaziskie virzieni dažādās zinātnes, technikas un mākslas nozarēs.

Gadsimta ceturksnī, kas pagājis kopš 1926. gada, kad sāka iznākt LPE pirmais izdevums, mūsu Dzimtenē notikušas vēsturiskas pārmaiņas. Lielā Staļina vadībā padomju tautas uzcēlušas socialismu, izcīnījušas uzvaru Lielajā Tēvijas karā. Šai laikā pamatos izmainījies arī spēku samērs starptautiskajā arenā. Vairākās zemēs Centrālā un Dienvidaustrumu Eiropā nodibinājušās tautas demokratijas iekārtas. Ķīnā uzvarējusi tautas revolucija. Demokratiskas pārmaiņas realizētas arī Korejā, Vācijas demokratiskajā republikā, Vjetnamā. LPE otrais izdevums iznāk laikmetā, kad visa progresivā cilvēce Padomju Savienības vadībā cīnās par mieru, pret imperialistisko agresiju, pret amerikaņu un angļu imperialistiem — jauna pasaules kara kurinātājiem. Visas šīs pārmaiņas, kas notikušas valstu un tautu dzīvē, atspoguļo LPE jaunais izdevums.

Pagājušā gadsimta ceturksnī milzīgus panākumus guvusi arī padomju zinātne. Genialajos biedra Staļina darbos marksistiski leņiniskā teorija pacelta jaunā, augstākā pakāpē. Biedra Staļina sarakstītais «VK(b)P vēstures īsais kurss» kļuvis par marksisma un leņinisma pamatzināšanu īstu enciklopediju, kas virza uz priekšu visas pārējās zinātnes. Biedra Staļina raksti «Par marksismu valodniecībā», «Par dažiem valodniecības jautājumiem» un «Atbilde biedriem» ir izcils ieguldījums zinātnē, kas tālu pārsniedz valodniecības ietvarus, apbruņo mūsu vēsturniekus, filozofus, ekonomistus ar jauniem teoretiskiem atklājumiem un nozīmē jaunu soli uz priekšu marksistiski-leņiniskajā zinātnē. Diskusija filozofijas jautājumos sakarā ar G. F. Aleksandrova grāmatu, diskusija par bioloģijas jautājumiem, PSRS Zinātņu Akadēmijas un PSRS Medicinisko zinātņu Akadēmijas apvienotā zinātniskā sesija, veltīta I. P. Pavlova mācības zinātniskajām problemām, devušas daudz jauna visu šo zinātņu visdažādāko jautājumu noskaidrošanai. Tas konkreti jāatspoguļo LPE jaunajā izdevumā.

Salīdzinot ar LPE pirmo izdevumu, tagadējais būs daudz plašāks. Tās vārdu — atsevišķu rakstu — skaits no 65.000 palielināts uz 100.000. LPE 50 sējumi (katrs iznāks 300 000 eksemplaros), klajā parādīsies 6 gados, kas būs turpat 4 reizes ātrāk kā pirmajā izdevumā, kura publicēšana turpinājās 22 gadus.

LPE otrajā izdevumā pirmo reizi parādīsies apskati par marksisma-leņinisma klasiķu darbiem. Pirmajā sējumā publicēti raksti par V. I. Leņina darbiem «Socialdemokratijas agrārā programa Krievijas pirmajā revolucijā 1905.—1907. gadā» un «Agrarais jautājums un «Marksa kritiķi». Otrā sējumā būs raksts par J. V. Staļina darbu «Anarchisms vai socialisms?» Pirmo reizi Enciklopedijā ievietoti materiali par mūsu zemes lielākajām rūpniecām un fabrikām, kurām liela nozīme gan mūsu Dzimtenes revolucionarajā pagatnē, gan socialistiskās celtniecības laikā. Pirmajā sējumā tam veltīti raksti «Staļina vārdā nosauktā automobiļu rūpnīca», «Molotova vārdā nosauktā automobiļu rūpnīca» u. c. Tāpat pirmo reizi LPE ievietoti raksti par padomju ierindas cilvēkiem, kas virza uz priekšu zinātni un techniku, par socialistiskās sacensības un stachanoviešu kustības iniciatoriem, darba novatoriem, strādniekiem un strādniecēm, kolchozniekiem un kolchozniecēm, kas apbalvoti ar Staļina premijām. Pirmajā sējumā ir raksts par Agarkovu — Urala strādnieku — stachanovieti, bet otrajā raksts par pazīstamo padomju traktoristi P. Angelinu un viņas darba metodēm.

Par sasniegumiem, ko darba ļaudis guvuši padomju apstākļos, bagātu faktisko materialu pirmajā sējumā sniedz raksti: «Azerbaidžanas PSR», «Armenijas PSR», «Abchazijas APSR», «Altaja apgabals», «Aviacijas rūpniecība», «Automobiļu rūpniecība».

PSRS panākumi jo spilgti izceļas, salīdzinot tos ar stāvokli kapitalistiskajā pasaulē. Par to vēstī arī pirmo divu sējumu raksti «Azija», «Amerika», «Australija», «Austrija». Virkne rakstu — «Antante», «Anšluss», «Antikomintemes pakts», «Agresija» atmasko starptautiskā imperialisma agresivo politiku, kuru vada Amerikas reakcionari.

Pretim antidemokratiskajai nometnei stāv vienmēr pieaugošie miera un demokratijas spēki. Šo faktu apgaismo pirmo sējumu raksti: «Albanija», «Antimilitarisms», «Antifašistiskā kustība» u. c. Rakstā «Pēckara agrarās reformas» sniegts vispusīgs materials par agrārā jautājuma revolucionari demokratisku atrisinājumu Bulgarijā, Polijā, Ungarijā, Čechoslovakijā, Rumanijā, tāpat par līdzīgiem soļiem Ķīnā, Korejā un Vācijas demokratiskajā republikā.

LPE otrā izdevuma pirmajos sējumos daudz materiālu par agrobioloģiju. Raksts «Agrobioloģija» apgaismo šīs zinātnes būtību un sasniegumus PSRS lauksaimniecībā un lopkopībā. Raksta «Agronomija» pamatā Mičurina mācība. Otrajā, īpaši trešajā sējumā būs materiali, kas parādīs lielos sasniegumus fizikā, materijas uzbūves pētniecībā. Rakstos «Atoms», «Atomu kodols», «Atomu enerģija» ne vien noskaidroti jaunie uzskati un zinātniskie atradumi par materijas uzbūvi, bet arī atmaskoti un kritizēti mūslaiku «fizikas idealisti», kas cenšas izplatīt maldīgos uzskatus par materijas izzušanu, materijas pārvēršanos enerģijā u. tml.

LPE otrajā izdevumā viscaur parādīta krievu zinātnieku prioritate daudzos svarīgos atklājumos. Rakstā «Aviacija» sniegti materiali par Lomonosova, Mendelejeva, Ciolkovska, Žukovska, Možaiska u. c. darbu šai virzienā, rakstā «Automobilis» sniegtas zinas par Kulibina, Jankeviča, Gurieva un citu darbu; rakstā «Automatika» rodami dati par krievu izgudrotājiem un meistariem Kulibinu, Voloskovu, Nartovu, Polzunovu u. c.

LPE otrā izdevuma pirmajos sējumos plaši atspoguļojas PSRS tautu klasiskās un laikmetīgās kulturas sasniegumi. Sniegti plaši biografiski materiali un dailrades iztirzājumi par lielo kazachu dzejnieku — apgaismotāju Abaju Kunanbajevu, par armeņu literaturas pamatlicēju Čačaturu Abovjanu, par skulptoru Antokolski, komponistu Ajabjevu, krievu rakstnieku Aksakovu, gruzīnu dzejniekiem Abašeli un Abašidzi tadžiku rakstnieku Sadridinu Aini, čuvašu rakstnieku Akimovu un daudziem daudziem citiem.

Tādi principiali raksti kā pirmajā sējumā ievietotie «Abstraktā māksla», «Akadēmisms» pelna ievērību kā cīnas ierocis pret buržuazisko pagrimuma mākslu.

LPE jaunie sējumi bagātīgi ilustrēti. Pirmajā sējumā ievietotas 450 ilustracijas un kartes, to skaitā daudzkrāsainas ilustracijas.

Lielo Padomju Enciklopediju rada daudzi izcili padomju zinātnieki, zinātniski pētniecisko institutu darbinieki, rūpniecības un lauksaimniecības pārstāvji, rakstnieki un žurnalisti. Tajā plaši un spilgti atspoguļojas varenais Staļina laikmets, padomju tautas nemitīgais jaunrades darbs komunistiskās bezšķiru sabiedrības izveidošanā.

Valsts krievu orķestra koncerti Rīgā

Turpinot iepazīstināt Padomju Latvijas darba ļaudis ar brālīgo padomju tautu izcilajiem mākslinieciskajiem ansambļiem, LPSR Valsts filharmonija bija aicinājusi viesoties mūsu republikā vienu no visievērojamākajiem un popularākajiem šāda veida kolektiviem — N. Osipova vārdā nosaukto Valsts krievu tautas orķestri. Koncertos, kas notika Universitates aulā un Dzintaru koncertzālē, mācījāmies vēlreiz pazīt tās milzu vērtības, kas glabājas krievu tautas dailrades pārbagātajā pūrā.

Krievu tautas instrumentalās muzikas attīstībai uz koncerta estrades ir jau sava liela un nozīmīga vēsture. Tā saistās ar tādiem slaveniem vārdiem kā V. Andrejevs, G. Ļubimovs, N. Osipovs u. c. Būdami paši ne tikvien ievērojami atskaņotāji, bet īsti savas lietas entuziasti, nenogurstoši propagandēdami krievu tautas instrumentalo mākslu, radoši strādādami pie tautas orķestru izveidošanas, minētie darbinieki un viņu daudzie sekotāji visnotaļ veicinājuši augstā mākslinieciskā brieduma sasniegšanu, kāds raksturo labākos krievu tautas instrumentu kolektivus. Goda vietu to vidū ieņem Valsts krievu tautas orķestris, kas nosaukts sava ilggadējā vadītāja, 1946. gadā mirušā Nikolaja Osipova vārdā. Šis orķestris apmēru ziņā līdzinās simfoniskajam. Tā pamatgrupa — stīdzinieki — sastāv no domrām un balalaikām, kas konstruētas dažādos lielumos, līdzīgi lociņa stīgu instrumentiem. Balalaikas techniskās iespējas izraisīja un plaši attīstīja tādi spoži virtuozi kā nelaikais N. Osipovs, kas uz šā necilā trīsstīgu instrumenta atskaņoja vai visu vijoles koncertrepertuaru. Par solo izpildījumos mazāk lietotās domras iespējām varējām pārliecināties, noklausoties īpašu komponista N. Budaškina sarakstītu koncertu šim instrumentam.

Pūtēju grupas pamatā krievu tautas orķestrim ir bajani (harmonikas). Ļoti tīrskaņīgi, izlīdzināti, brīvi no jebkādas vulgarizacijas sārņiem, šie instrumenti labi pilda funkcijas, kas simfoniskā orķestrī pieder parasti mežragiem vai citiem pūtējiem — harmoniskā fona iezīmētājiem.

Valsts krievu tautas orķestrī daļēji ievesti arī parastie simfoniskā orķestra pūtēju instrumenti — klarnetes, trompetes, bazunes u. c. To uzdevums piešķirt kopskanējumam spēku un spožumu. Īpatnējie krievu tautas pūšamie instrumenti — dažādas stabules, žaleikas u. c., arī sitamie — prasmīgi izmantoti solo vietās, izceļ savu savdabīgo koloritu. Tālāk orķestri papildina vēl divas lielas galda kokles (gusļi), kuru funkcijas līdzinās arfai. Ar visu šo instrumentu bagāto kopējo valodu panākts skanējums, kas dinamikā, spēkā un krāšņumā spēj tuvoties un arī zināmā mērā sacenstiešs ar simfonisko orķestri.

To pilnam izjūtam jau pirmajā programas numurā — N. Budaškina «Krievu uvertirā». Ar īstu simfonisku vērienu rakstītais, dzirkstošas enerģijas pilnais skandarbs galvenā diriģenta, Staļina premijas laureata, KPFSR nopelniem bagātā skatuves mākslinieka Dmitrija Osipova pārliecinošā iztulkojumā no paša koncerta sākuma savaldzināja klausītājus. N. Budaškina domras koncertu klausoties, izjutām dubultu prieku — par komponista laimīgo jaunrades ierosmi, pacelot seno krievu tautas instrumentu līdz mūsdienu profesionalās estrades muzicēšanas augstajām prasībām, un par solista, orķestra koncertmeistara Anatolija Aleksandrova apbrīnojamo techniku un artistiski pilnīgo atskaņojumu.

Par nožēlošanu ar šiem diviem skandarbiem ierobežojās ievērojamāko oriģinaldarbu saraksts, ko atskaņoja orķestris. Liekas, ka, izņemot apdāvināto N. Budaškinu, kas sistematiski strādā ar kolektivu un par kompozicijām krievu tautas orķestrim jau divreiz saņēmis Staļina premiju, citi padomju komponisti neattaisnojami maz pievērš uzmanību šai svarīgajai muzikas nozarei. Pārējā programas daļā bija galvenokārt dažādi aranžējumi. To starpā izcēlās D. Osipova īpaši apdarinātā pazīstamā krievu tautas deja «Kamarinskaja», ko atskaņoja unisonā balalaiku grupa ar orķestra pavadījumu. Valdzinājā arī ukraiņu tautas dziesma «Pļaša Dņepra» ar savu vareno dinamisko kāpinājumu un orķestracijas efektiem, kas pilnam sasniedza vētras un viļņu brāzmas skaņu iluziju. No instrumentalajiem priekšnesumiem vēl minamas virtuozās variacijas par krievu tautas dziesmu, ko uz nelieliem, ar īpatu vibraciju spēlējamiem gusļiem atskaņoja autors Vsevolods Belajevskis.

Interesi par koncertu kāpināja KPFSR nopelniem bagātās skatuves mākslinieces, Staļina premijas laureates, PSRS Valsts Lielā teatra solistes Marijas Maksakovas piedalīšanās. Rīdzinieki labi pazīst izcilo padomju dziedoni. Ar savu plašo, dailskanīgo balsi, suvereno dziedājuma mākslu M. Maksakova valdzināja vispirms Kareivja arijā no Čaikovska kantates «Maskava». Dziedājuma senkrieviskais episkais raksturs, plašā melodiskā elpa sevišķi labi saskanēja ar tautas orķestra pavadījumu, kurā sajutām it kā senkrievu varoņepa teicēja, bajana tēlu. Brīnišķīgajai, pavasarīgi rotaļīgajai Laļa dziesmai no Čaikovska muzikas Ostrovska lugai «Sniegbaltīte» sekoja dziļi ietjutīgi nodziedātas divas senas krievu dziesmas — «Ko skaties ilgās uz ceļu» un «Pāri plašajiem laukiem». M. Maksakovas dziedātā Habaneŗa no Bizē operas «Karmena» krievu tautas orķestra pavadījumā it nekā nezaudēja no sava spaniskā rakstura.

Otrs koncerta solists — Vissavienības vokalistu konkursa laureats Peteris Kiričeks, kas nodziedāja virkni padomju komponistu dziesmu (V. Muradeli jauno darbu «Miera cīnītāju dziesma», ariju no ukraiņu komponista Gulak-Artemovska operas «Aizkrācietis aiz Donavas», krievu tautas dziesmas), saistīja galvenokārt ar savu kuplo, sonoro balsi (baritons). Dziedājuma kulturas un mākslinieciskās gaumes ziņā P. Kiričeks atstāja daudz ko vēlēties, īpaši salīdzinot ar pārējiem solistiem un visa kolektiva ļoti augsto mākslinieciso līmeni.

Visumā viens no vasaras sezonas vērtīgākajiem koncertu pasākumiem — Valsts krievu tautas orķestra viesošanās — atstāja ne tikvien paliekamu iespaidu klausītājos, bet sniedza arī daudz ierosinājumu visiem mūsu republikas muzikas radošiem un atskaņotājiem darbiniekiem, kam tuvi latviešu tautas instrumentu muzikas attīstības jautājumi. N. Osipova vārdā nosauktais Valsts krievu tautas orķestris ir spilgts pierādījums tai vēsturē nepieredzētajai tautas dailrades plaukšmei, kāda iespējama vienīgi pie mums — brālīgajā un sadraudzīgajā tautu saimē — Padomju Savienībā.

N. Grīnfelds

A. PUŠKINA VĀRDĀ NOSAUKTĀ ĻEŅINGRADAS AKADEMISKĀ DRAMAS TEATRA VIESIZRĀDES

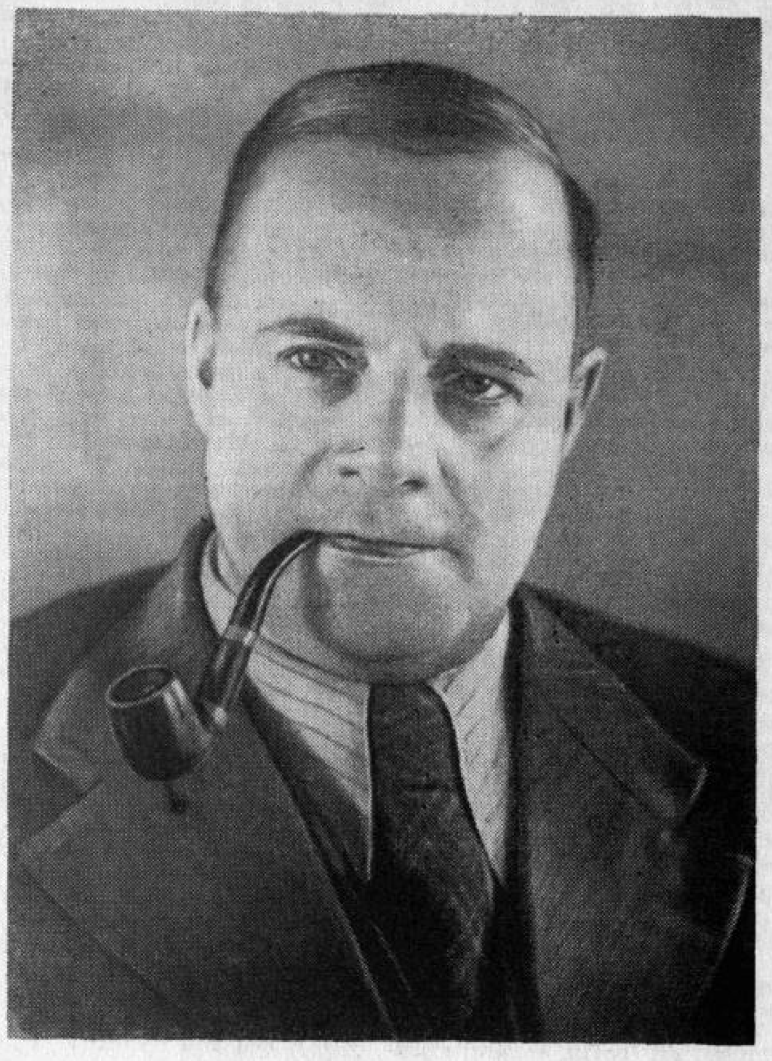

KPFSR tautas mākslinieks L. Vivjens

Ievērojamais padomju teatra mākslas pārstāvis

KPFSR tautas mākslinieks prof. L. S. Vivjens jau ap 15 gadu ir Puškina vārdā nosauktā Ļeņingradas Valsts Akademiskā teatra mākslinieciskās vadības priekšgalā. Šā teatra kolektivā darbojas daudzi Vivjena audzēkņi. To vidū Staļina premijas laureats, PSRS tautas mākslinieks N. K. Simonovs, Staļina premijas laureati, KPFSR nopelniem bagātie skatuves mākslinieki V. V. Merkurjevs, G. M. Mičurins, J. V. Tolubejevs, J. P. Korjakina u.c.

Gandrīz vai katrā padomju zemes teatrī var sastapt talantīgā pedagoga L. Vivjena audzēkņus. Staļina premijas laureats, KPFSR tautas mākslinieks R. Zacharovs — darbojas PSRS Lielajā Operas un baleta teatrī par baletmeistaru un režisoru, KPFSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece I. Goževa strādā Maskavas Dailes teatrī, Staļina premijas laureats, režisors I. Savčenko darbojas kinematografijas laukā, KPFSR nopelniem bagātās skatuves mākslinieki O. Kaziko un V. Policejmako strādā Ļeņingradas Lielajā Dramas teatrī, Latvijas PSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks V. Čoburs strādā Rīgā, Krievu dramas teatrī. Nesen uz mūsu zemes rūpniecības centru teatriem devās ap 20 studentu, kas L. S. Vivjena vadībā ieguvuši aktiera mākslas izglītību Ļeņingradas teatra institutā.

Jaunās padomju aktieru paaudzes audzināšanai L. Vivjens veltījis daudz jaunrades spēku. Viņa audzēkņi ir skatuves mākslinieki, kas spēj attēlot mūsdienu cilvēkus, veikt augstos un goda pilnos uzdevumus, kādus padomju aktierim nospraudusi komunistiskā partija un mūsu valsts.

Pirms 40 gadiem L. Vivjens ieguva teatra mākslas izglītību pie krievu skatuves mākslas korifeja B. N. Davidova un iestājās Aleksandra teatra trupā.

Jaunais mākslinieks ar savu spilgto aktiera individualitati, mākslinieciskās domas dziļumu, tēla veidojuma līniju vienkāršību, realismu un skaidrību tūdaļ izvirzījās ievērojamāko Aleksandra teatra aktieru vidū. Pašā pirmajā sezonā Leonids Vivjens spīdoši spēlēja Chļestakova lomu N. Gogoļa «Revidentā».

Savu aktiera meistarību un skatuves kulturu Vivjens izveidojis, strādājot kopā ar V. Davidovu, K. Varlamovu, V. Streļsku, A. Petrovsku, M. Savinu, A. Mičurinu-Samoilovu u. c.

Lielā Oktobra socialistiskā revolucija Aleksandra teatra trupai pavēra plašu ceļu uz tautu, ceļu kalpošanai Dzimtenes interesēm, radīja visizdevīgākos apstākļus skatuves mākslinieku daiļrades spēju plaukumam.

1917. gadā, teatra pārkārtošanas periodā, L. S. Vivjens ar nelielu grupu progresivo darbinieku tiek ievēlēts par Teatru pārvaldes pagaidu komitejas locekli. Komitejas uzdevumos ietilpa teatru saglabāšana un iekšējo demokratisko spēku saliedēšana, lai skatuves mākslu virzītu uz revolucionara ceļa un tā kalpotu tautai. Savu uzdevumu komiteja izpildīja godam.

1918. gadā Leonids Vivjens organizēja aktieru mākslas skolu un kļuva tās vadītājs. Ar laiku skola izveidojās par Teatra institutu, ko nosauca lielā krievu tautas dramaturga A. N. Ostrovska vārdā.

Ilgus gadus strādādams Puškina vārdā nosauktajā dramas teatrī, L. Vivjens kā aktieris radījis neaizmirstamus tēlus gan mūsu, gan ārzemju klasiķu, kā arī padomju autoru lugās.

Chomutovs Romašova «Uguns tiltā», Platons Krečets Korneičuka lugā, ģeneralis Afinogenova «Priekšvakarā», inženieris Zabeļins Pogodina «Kremļa kurantos» ierakstīti teatra vēsturē kā ievērojami aktiera mākslas sniegumi, kuri parāda padomju ļaužu moralās īpašības, viņu uzticību tautas interesēm, mīlestību uz Dzimteni, cildeno patriotisma un pienākuma apziņu.

Kā izcils skatuves mākslinieks, teicams pedagogs un teatra vadītājs L. Vivjens savu daiļradi galvenokārt veltījis režisora darbam. L. Tolstoja «Izglītības augļi», M. Saltikova-Ščedrina «Pozukina nāve», V. Šekspira «Makbets», A. Ostrovska «Ienesīgā vieta» un A. Čechova «Tēvocis Vaņa» — šie L. Vivjena iestudējumi ieņem goda pilnu vietu Puškina teatra vēsturē.

Lielā Tēvijas kara gados L. S. Vivjens uzved padomju dramaturgu labākās lugas: K. Simonova «Krievu ļaudis», L. Ļeonova «Iebrukums» un citas.

Savā aktiera un režisora daiļradē Vivjens saglabā krievu realistiskās aktieru spēles skolas tradicijas un kā teatra vadītājs un pedagogs nodod tās saviem audzēkņiem.

Augsts idejiskums, mākslinieciskā principialitate, uzticība socialistiskā realisma metodēm, kas uzņēmusi sevī visu labāko, kas sasniegts dramatiskā teatra attīstībā, dara Vivjena daiļradi bagātu saturā un krāšņu mākslinieciskajā meistarībā.

Pēdējos gados Vivjens radījis savus izcilos uzvedumus: V. Solovjeva «Lielais valdnieks», un A. Dovženko «Ziedošā dzīve», kurās galvenās lomas tēlo PSRS tautas mākslinieks N. Čerkasovs.

Katrs talantīgs padomju mākslas darbinieks savu daiļrades spēku plaukumā sapņo par ģeniālo revolucijas vadoņu V. I. Ļeņina un J. V. Staļina tēlu māksliniecisku atveidošanu. Uz Puškina vārdā nosauktā Dramas teatra skatuves L. Vivjens uzvedis lugas «Ļeņins» un «Kremļa kuranti» un sakarā ar biedra Staļina 70. dzimšanas dienu — V. Višņevska lugu «Neaizmirstamais 1919. gads».

L. S. Vivjens ir talantīgs mākslinieks — komunists, izcils sabiedrisks darbinieks, kas visu savu radošo enerģiju veltī padomju teatra kulturas plaukumam.

Ar Leonida Vivjena izcilo meistarību režisora mākslā Rīgas skatītāji iepazinušies lugu «Neaizmirstamais 1919. gads» un «Lielais valdnieks» inscenējumos.

Donats Mečiks

Vēsturiskās īstenības pareizs atspoguļojums

Atceroties vispilgtākos iespaidus, kas gūti A. Puškina vārdā nosauktā Ļeņingradas Akademiskā Dramas teatra izrādēs, ik skatītājs minēs arī divas vēsturiskās lugas — V. Solovjova traģediju «Lielais valdnieks» un I. Bachtereva un A. Razumovska lugu «Karavadonis Suvorovs». Idejiski bagātās un patriotisma apgarotās izrādes dziļi saviļņoja skatītājus. Abi iestudējumi apliecina augstu aktieru un režijas mākslas līmeni un ir ievērojami paraugi vēsturisko lugu izrādēm.

Bija reiz laiki, kad, attēlojot pagātnes varoņus un notikumus, netiecās pēc vēsturiskās īstenības pareiza atspoguļojuma. Pagātne bija tikai konvencionala sižeta un tēlu devēja, leģenda bija dārgāka par vēsturisko patiesību. Tā, piemēram, Šillers, lai gan labi zināja Simtgadu kara vēsturi, tomēr «Orleanas jaunavā» tēloja notikumus, kādi nekad nav bijuši, un pārveidoja vēsturi romantiskā teikā.

Kad 19. gadsimtā arvien noteiktāka kļuva prasība pēc neviltota pagātnes attēlojuma, šo prasību tomēr bieži vien attiecināja tikai uz sižetisko saturu un izrādes ārējo veidojumu — dekorativo ietērpu, kostimiem, rekvizitēm, grimu. Vēstures procesa būtisko līniju un galveno dzinējspēku atklāšana nebija buržuaziskā teatra mērķis.

Citāda, principiali jauna pieeja pagātnes tematikai izpaudās A. Puškina traģedijā «Boriss Godunovs». Lielais dzejnieks pievērsās vēsturei, lai noskaidrotu tautas un valsts likteņu likumsakarību. Ar ģeniala progresiva domātāja spēku viņš parādīja tautu kā galveno vēstures virzītāju. Ar šīm iezīmēm Puškina «Boriss Godunovs» pirms vairāk nekā simts gadiem bija priekštecis padomju vēsturiskajai dramaturģijai, kurai raksturīga cieša saskaņa ar vēstures zinātni un svarīgu politisku problemu risināšanu, realistiski attēlojot lielus pagātnes notikumus.

Socialistiskā realisma dramaturģija vēsturiskajās lugās attēlo progresivo un reakcionaro spēku cīņu pagātnē, rāda dzīvi tās revolucionarajā attīstībā, pievēršoties īpaši lielajiem lūzuma posmiem vēsturē, kad visskaidrāk redzama jaunā tapšana un cīņa pret veco, atmirstošo. Padomju vēsturiskā dramaturģija līdz ar padomju vēstures zinātni atdod tautai tās lielos pagātnes darbiniekus, kuru patieso seju bija izkropļojusi buržuaziskā vēsture un literatura.

Abas aplūkojamās lugas ir raksturīgi padomju vēsturiskās dramaturģijas paraugi. V. Solovjova traģedija «Lielais valdnieks» rāda Jāni Bargo. Luga 1945. gadā saņēma Staļina premiju. Tā izrādīta daudzos teatros, vispirms 1945. gadā Vachtangova teatrī Maskavā, Puškina vārdā nosauktajā Akademiskajā Dramas teatrī Ļeņingradā, Rustaveli vārdā nosauktajā teatrī Tbilisī, kas par «Lielā valdnieka» izrādi saņēma Staļina premiju, un citur.

Krievu literaturā kopš pagājušā gadsimta sākuma Jānis Bargais notēlots vairāk nekā divdesmit lugās, bet pirmspadomju laikā neviena no tām nesniedza pareizu lielā valdnieka tēlu. Tolaik pārsvarā bija tas nepareizais uzskats, ko vēsturē bija nodibinājis Karamzins, uzlūkojot Jāni Bargo par nežēlīgu despotu, asinskāru «tīģeri», no kura smagi cietusi visa Krievzeme, bet īpaši bajāri, kas it kā bijuši viņa varmācības nevainīgi upuri.

Padomju vēstures zinātne pierādījusi, ka šādi uzskati ir patiesības kropļojums. Īstenībā Jānis Bargais bija liela progresiva uzdevuma veicējs, jo viņš, likvidēdams feodalo sadrumstalotību, radīja spēcīgu vienotu lielvalsti un atviegloja lielās krievu nacijas vareno attīstību. Savu gigantisko darbu viņš veica skaudrā cīņā pret ārējiem un iekšējiem ienaidniekiem. Viņš bija viens no visvairāk izglītotajiem un gudrākajiem sava laika cilvēkiem, tālredzīgs politiķis, apveltīts ar kaislīgu un neatlaidīgu gribu. Viņa rīcību nevadīja vis varas un slavas kāre vai tumšas dziņas, bet gan kvēls patriotisms, progresiva doma, dziļa vēsturiskas nepieciešamības izpratne un savas lielās atbildības apziņa.

Tieši tādu Jāni Bargo parāda V. Solovjovs savā traģedijā. Visa Jāņa Bargā darbība tēlota kā dedzīgs kalpojums tēvzemes interesēm nemitīgā cīņā pret ārējiem ienaidniekiem un reakcionarajiem pretspēkiem zemes iekšienē. Par «Lielā valdnieka» inscenējumu «Pravda» 1945. gadā rakstīja:

«V. Solovjova lugas «Lielais valdnieks» inscenējums no jauna atdzīvina mūsu priekšā vienu no visievērojamākajiem krievu vēstures darbiniekiem — Jāni Bargo. Slavas apdvestā tagadne met spilgtu gaismu uz mūsu Dzimtenes pagātni. Diženums, ko parādījusi mūsu zeme gados pēc Oktobra, tās nenovērtējamie nopelni cilvēces priekšā skubina mūs no jauna pārlasīt un izskaidrot vēstures lappuses. Ar likumīga lepnuma jūtām mēs cildinām krievu tautas varonību, kas izpaudusies ilgos gadsimtos, un cienīgi novērtējam tautas izcilākos dēlus. Jaunā gaismā mums atklājas arī Jāņa Bargā vēsturiskā loma. Viņš mums parādās kā augsti apdāvināts valsts darbinieks, kas droši stājies nesaudzīgā cīņā pret iekšējiem un ārējiem ienaidniekiem, kuri apdraudēja Krievijas varenību, vienību un labklājību. Vispārnacionalie uzdevumi, kādus viņš deva krievu valstij, bija grandiozi. Valstsvīra prāts, diploma*tiskā māksla, izturība un enerģija*, ko viņš parādīja, lai šos uzdevumus veiktu, ir apbrīnojami.»

Lugā rādīti Jāņa Bargā valdīšanas pēdējie gadi, kas bija sevišķi grūti, jo zeme bija cietusi ilgstošajos karos. Lielais valdnieks parādīts ļoti daudzpusīgi — gan kaujas laukā, gan bajāru domē, gan ģimenes vidū; redzam komplicētu raksturu, kur liela domu skaidrība, dzīves gudrība, cilvēku pareizas novērtēšanas spēja un politiska tālredzība apvienojas ar verdošu temperamentu, rīcības zibenīgu straujumu un ārprātam tuvu jūtu sabangojumu izmisumā. Valdnieku jau nomāc gadu nasta, bet vecuma nespēku pārvar garīgais spriegums un rosme.

Šinī lielajā un sarežģītajā lomā Rīgas skatītāji redzēja Nikolaju Čerkasovu — vienu no vispopularākajiem un vislielākajiem mūslaiku aktieriem. Nikolajs Čerkasovs veido lielā valdnieka tēlu ar suģestējošu māksliniecisku spēku un virtuozu izteiksmes bagātību, pilnīgi pārliecinādams par Jāņa Bargā garīgo diženumu un atstādams skatītājā iespaidu par lielas vēsturiskas personības tiešo tuvumu. Satricinošu iespaidu Čerkasovs panāca ainā pie dēla zārka, apbrīnojami veikdams ārkārtīgi grūto izmisušā tēva monologu. Ievērojama ir Čerkasova runas māksla, kur saistītās valodas priekšnesumā nekas vairs neatgādina vecās skolas mākslotO deklamaciju.

Luga veidota tā, ka tanī dominē lielā valdnieka tēls, un neviena cita loma ne pēc apjoma, ne nozīmes netiek tam tuvu. No apmēram 30 lomām lielāka vēl ir Jāņa Bargā visļaunākā un visaktivākā pretinieka kņaza Vasilija Šuiska loma, ko ar spilgtām viltīga, zemiska un gļēva intriganta iezīmēm tēloja nopelniem bagātais mākslinieks V. Jancats. Borisu Godunovu kā saprātīgāko un uzticamāko Jāņa Bargā nodomu atbalstītāju tēloja pārmaiņus nopelniem bagātais mākslinieks K. Adaševskis un E. Berezņickis. Spilgti tēli bija mūks Akakijs, kas it kā atgādina Puškina Varlaamu, nopelniem bagātā mākslinieka V. Voronova tēlojumā un fanatiskais sludinātājs (A. Jans).

Brīnišķīgi izskanēja finala aina ar svinībām, kurās ierodas tautas dziedoņi un teicēji un Sibirijas iekarotāju kazaku sūtņi. Tauta pati it kā turpina lielā valdnieka mūža darbu un pārņem viņu savās teiksmās un dziesmās. Bet bajāru un vaivadu naidīgie grupējumi finala ainā ļauj skaidri nojaust, kas gaida valsti pēc lielā valdnieka nāves.

Skaidrās pamatlīnijas, tēlojuma apgarotība un kolorita bagātība šinī ainā apliecina inscenētāja, KPFSR tautas mākslinieka L. Vivjena ievērojamo meistarību. Vēsturiskā kolorita bagātība priecināja vēl vairākās citās ainās, kā, piemēram, poļu sūtņu audiencē. Ļoti skaistas dekoracijas ar bagātu fantaziju un senatnes pazīšanu veidojis ievērojamais, tagad jau mirušais padomju skatuves glezniecības meistars Staļina premijas laureats V. Dmitrijevs. Atzīmējami ļoti krāšņie un gaumīgie, vēsturiski pareizie kostimi, kā arī laba grimēšanas māksla.

I. Bachtereva un A. Razumovska luga «Karavadonis Suvorovs» parādījās uz skatuves jau pirms Lielā Tēvijas kara, 1939. gadā, Centralajā Sarkanarmijas teatrī Maskavā. Jau toreiz to iestudēja arī Puškina vārdā nosauktais Akademiskais Dramas teatris Ļeņingradā un 1948./49. gada sezonā to atjaunoja.

Mūsu viesi, iestudēdami «Karavadoni Suvorovu», tuvojušies ģenialā krievu tautas varoņa tēlam ar godbijību un mīlestību. Suvorovs parādīts kā dedzīgs patriots, ģenials novators kara mākslā, vispusīgi izglītots un gudrs cilvēks ar karstu, jūtīgu sirdi.

Teatris pratis spilgti izcelt karavadoņa un tautas attieksmi. Suvorovs bija tādēļ neuzvarams, ka viņš bija vienots ar kareivju masu, bija ieguvis tās neaprobežotu uzticību un mīlestību, prata to iedvesmot un aizraut, prata atraisīt tautas dzīlēs dusošos varoņspēkus, tā ka karaspēks spēja paveikt šķietami neiespējamo. Pēc 1812. gada cīnītāja un dzejnieka Denisa Davidova vārdiem Suvorovs bija «uzlicis roku uz krievu zaldata sirds un izpētījis tās pukstus». Ar visu savu īpatnību, savu runas un domu veidu, ar visām savām simpatijām Suvorovs bija tuvs tautai. Viņš mīlēja vienkāršo krievu kareivi un rūpējās par to kā tēvs; viņš ticēja krievu tautas varoņspēkam un lielajai nākotnei, un tauta pieķērās viņam ar mīlestību.

Suvorovs spiests nemitīgi cīnīties pret nelietīgo aristokratiju, kas pulcējas ap troni, zemojas visa ārzemnieciskā priekšā, ienīst un izsūc tautu, nicina to, bet reizē baidās no tās. Galmā un salonos ņudzēt ņudz intriganti un nodevēji kleinroges, šlaukopfi, fogeli, rodenbachi un citi. Šī aristokratiskā kliķe cenšas nošķirt Suvorovu no tautas. Gandrīz vai simboliska ir vārtu aizslēgšana Suvorova sagaidīšanas ainā, atstumjot tautu un atstājot to aiz žoga.

Visa izrāde A. Muziļa inscenējumā ir rūpīgi sagatavota, pilna enerģiskas trauksmainības, patriotiskas pacilātības un silta humora. Lugas ekspozicija ir izmanīgi veidota. Viss saistās ap Suvorovu no pašām pirmajām frazēm, bet viņš pats uznāk tikai otrā ainā, pavisam pēkšņi, visus pārsteigdams, asā kontrastā greznajai, dīkdienīgajai aristokratu sabiedrībai — vienkāršs, straujš, asprātīgs, dīvaini savdabīgs.

Lielu kāpinājumu izrāde sasniedz nākamajā ainā Izmailas vaļņu priekšā naktī pirms uzbrukuma. Redzams Suvorova tuvums karavīriem, nomanāms lielais organizatoriskais priekšdarbs un visas armijas gatavība uzbrukumam. Tad Suvorovs sāk uzrunu karavīriem, atgādinādams bijušās kaujas un uzvaras. Viņš aicina atsaukties tos, kas līdz ar viņu piedalījušies slavenajās cīņās, un pretī skan straujas un kvēlas kareivju atbildes. Viņš iet arvien tālāk pagātnē, un vienmēr mazāk paliek to, kas var atsaukties, bet kad viņš min Berlines uzvaru pirms 30 gadiem, tālu tālu atsaucas vairs tikai viena balss. Kā sastindzis ar augsti izstieptu roku un paceltu skatienu ilgi nekustīgi stāv Suvorovs, un klusā sastingumā stāv visi, kamēr pienāk vienkāršs kareivis, Septiņgadu kara veterans. Suvorovs ieskatās vecā zaldata sejā, pazīst seno cīņu biedru un tad dziļā aizkustinājumā saka: «Slava tev un gods, Ivan Jegorkin! Trīsdesmit gadu tu aizstāvi mūsu tēvzemi. Liels ir gods, liela ir slava!» Šinī karaspēka gatavības un karavadoņa un kareivju vienotības momentā visus pārsteidz virspavēlnieka Potjomkina negaidītā un gļēvā pavēle atkāpties. Suvorovs, it kā skumji padodamies pavēlei, saka, ka viņam atliek tikai kā gailim sasist spārnus un dziedāt. Ar jocīgo gaiļa dziesmu viņš it kā netīši izraisa kaujas vētru, jo tāds bija norunātais signals uzbrukuma sākšanai.

Apbrīnojama ir Suvorova lomas tēlotāja K. Skorobogatova meistarība šinī ainā. Lielā karavadoņa dzelžaino stingrību, milzu enerģiju un autoritati, entuziasmu, kas nevaldāmi aizrauj sev līdz, saulaino humoru un attapību, tēvišķīgo sirsnību satiksmē ar kareivjiem — visu šo neparasti plašo un daudzkrāsaino izpausmju gammu viņš veido droši un nekļūdīgi. Pat leģendarais gaiļa brēciens un visas pārējās Suvorova savdabības ir mākslinieciski tā attaisnotas, ka nešķiet nevietā un pilnīgi pārliecina. Kļūst saprotams, ka šīs dīvainības ir asprātīgs aizsegs, kas atļauj Suvorovam cīnīties pret neskaitāmajiem stulbajiem un ļaunprātīgajiem pretiniekiem un cīņu kavētājiem galmā, štabos un salonos.

Rīgas skatītāji dabūja pārliecināties, ka Konstantins Skorobogatovs ir ārkārtīgi interesants aktieris, ar intonatīvi neparasti bagātu runu un tāpat ar ļoti bagātu un spilgtu izteiksmi žestos un mimikā. Lieliski izkoptā mākslinieciskā meistarība un spēja aizrauties un degt savā tēlojumā ļauj K. Skorobogatovam veidot neaizmirstamus vēsturisko varoņu tēlus.

«Karavadonī Suvorovā» nodarbināti ļoti daudz aktieru, jo lugā ir ap 40 lomu, neskaitot daudzos statistus. Apstājoties tikai pie nedaudziem, vispirms jāmin humora bagātais Suvorova dieninieks Prochors Dubasovs, ko jauki tēloja nopelniem bagātais mākslinieks K. Adaševskis, izceldams vienkāršā kareivja pieķeršanos lielajam karavadonim. Samērā lielas lomas vēl ir nodevējs Fogels, ko interesanti tēloja G. Solovjovs, un kaitētājs Kleinroge Staļina premijas laureata, nopelniem bagātā mākslinieka V. Gaidarova tēlojumā. Impozantu Kutuzova tēlu atturīgā vienkāršībā veidoja P. Andrijevskis. No epizodiskajām lomām saglabājas atmiņā īpaši stulbais prūšu Fridricha pielūdzējs Pāvils I (M. Nikelbergs) un neapņēmīgais kņazs Potjomkins (Staļina premijas laureats, nopelniem bagātais mākslinieks G. Mičurins).

Abas aplūkotās izrādes, pilnas patriotiskas pacilātības, liecināja par to, ka Ļeņingradas teatrī valda patiesa jaunrades kvēle un ka viss kolektivs dziļi apzinās tos lielos sabiedriskos uzdevumus, kādi ir mākslai mūsu socialistiskajā Dzimtenē.

R. Upmalnieks

Par igauņu literaturas vēsturi un tās buržuaziskajiem falsifikatoriem

(Turpinājums. Sākums 33. numurā.)

«Jaunās Igaunijas» izdevumi kalpoja arī par reakcionārās filozofijas tribīni. Būdama karojoša reakcionara grupa, «Jaunā Igaunija» uzskatīja par nepieciešamu atklāti «gāzt» marksisma filozofijas teoretiskos pamatus un darīja to pie katras izdevības, un jo sevišķi ar machistiskā filozofa P. Juškeviča netīrajām rokām — tā paša Juškeviča, kuru Ļeņins pilnīgi atmaskoja kā subjektivo idealistu, berklianieti, kurš uzstājas «... Arlekina tērpā, kas sadiegts no raibas, kliedzošas «jaunākās» terminoloģijas gabaliņiem ...»[1]

Visas šīs «Jaunās Igaunijas» uzstāšanās pret marksismu pilnīgi atklāj šo literaro grupu kā igauņu strādnieku šķiras un darba zemniecības niknu ienaidnieku, kas vienīgi slēpjas aiz mākslas apolitiskuma maskas. Pavisam nav nejaušs tas fakts, ka «Jaunās Igaunijas» vadītāji tai pašā laikā bija menševiku vai socialistu-revolucionaru partijas darbinieki. Šajās partijās ietilpa Fr. Tuglass, G. Suitss (eseru partijas CK locekļi), I. Sempers, K. Asts (menševiku partijas CK loceklis), un daži citi. Ja literaturā un mākslā «jaunigauņi» mēģināja sevi parādīt par novatoriem, kuri stāv ārpus un pāri politikai, tad strādnieku kustībā viņi centās iekarot pozicijas ar savu šķietamo revolucionaritati. Pirmā pasaules kara priekšvakarā «jaunigauņi» jau sāka izdot savu sabiedriski politisku žurnalu ar «revolucionarā socialisma» lozungu. Tieši no šejienes — menševisma — šīs imperialisma aģenturas strādnieku kustībā — «jaunigauņi» smēla bezidejiskuma, apolitiskuma, formalisma un kosmopolitisma lozungus literaturā. Viņi bija «literarā revizionisma» partija igauņu literaturā un pateica to pilnīgi atklāti. «Mums savukārt jāpasludina revizionisms un evolucionisms,» — 1910. gadā rakstīja Fr. Tuglass.

Gandrīz vai visriebīgākā «jaunigauņu» īpašība bija viņu antipatriotisms. «Būsim igauņi, bet kļūsim arī eiropieši,» — tā viņi aicināja, īstenībā pārstādami būt igauņi un kļūdami par izkurtējušās buržuaziskās kulturas sulaiņiem. Ar savu izdevumu starpniecību viņi importēja Igaunijā imperialistiskās ideoloģijas sapuvušos produktus, dekadences un formalisma pēdējās «novitates».

«Eiropiešiem», kurus «Jaunā Igaunija» izvirzīja kā atdarināšanas vērtus paraugus, nebija nekā kopēja ar tiem eiropiešiem, kuri cīnījās uz Parizes Komunas barikādēm, kuri no sava vidus izvirzīja divas izcili dižas personības — Marksu un Engelsu, «Jaunās Igaunijas» eiropieši nebija tie cilvēki, kuri 1905. gadā līdz pamatiem satricināja carisko monarchiju un 1917. gadā vienā sestajā daļā zemeslodes nodibināja padomju sabiedrisko iekārtu.

«Jaunās Igaunijas» Eiropa nebija tā Eiropa, kas devusi Didro un Volteru, Heini un Baironu, Darvinu un Pasteru un viņiem līdzīgus progresa cīnītājus, kuru vārdi ir iezīmējuši un iezīmēs laikmetus cilvēces garīgajā attīstībā.

«Jaunās Igaunijas» eiropietis — tas ir kosmopolitisks dendijs, kurš nicina un nīst masu, attaisno teroru koloniju jās un savu līdztautiešu arvien zvēriskāko ekspluataciju metropolēs. «Noor-Eesti» eiropietis — tas ir Maltusu un Ničši salasījies, no tautas atšķēlies inteliģents vai pusinteliģents, kurš izplata ap sevi simbolisma, neoromantisma un impresionisma indīgos izgarojumus.

Vienalga, vai atsevišķi «Jaunās Igaunijas» pārstāvji to apzinājās vai neapzinājās, paliek neapšaubāms fakts, ka kosmopolitisko ideju iepotēšana igauņu augsnē un bezdzimtenes cilvēka, «eiropieša» — amoralista un cilvēknīdēja — izvirzīšana par laikmeta varoni kalpoja monopolistiskā kapitala jaunas agresijas ideoloģiskai sagatavošanai.

Un tā, izskatījuši «Jaunās Igaunijas» darbību, tās deklaracijas un problemas, tās teorijas un praksi, nonākam pie vienīgi iespējamā secinājuma: «Jaunā Igaunija» ir bijusi buržuaziski nacionalistiska rakstura literara apvienība. «Jaunigauņus» raksturo kosmopolitisms, zemošanās izpuvušās buržuaziskās Rietumu kulturas priekšā, savas nacionalās kulturas kompromitēšana, dižās krievu kulturas sasniegumu nokengāšana, neapvaldīta buržuaziskās ideoloģijas visreakcionārāko ideju propaganda.

Tāda ir «Jaunā Igaunija». Kāda drausmīga vēstures viltošana bijusi vajadzīga, lai šo buržuazisko literaro strāvu iztēlotu par kaut ko progresivu mūsu literaturā! Un patiešām, tādi formalisti un kosmopolīti kā Andrezens, Vidings ir darījuši visu mūsu literarās sabiedrības dezorientēšanai. Vēsturiskos faktus viņi iztulkoja šķībi un greizi, zināmas parādības slēpdami un noklusēdami, citas izpūzdami un pārspīlēdami. Visos gadījumos viņi deva izskaidrojumus, kas bija tieši pretēji šo faktu realajam saturam. Tas pats Andrezens ievazāja žurnalā «Sirp ja Vasar» (1945. g. 31. num.) satrunējušu idejiņu, ka Stolipina reakcijas periodā «Jaunās Igaunijas» darbība it kā iezīmējusi «cīņu pret reakcionarajiem nacionalistiem», bet no otras puses runāja, ka šis nogrupējums iekļuvis Krievijā valdošās vispārējās reakcijas ietekmē. Iznāk, ka «Jaunās Igaunijas» darbībā bijis arī kaut kas progresivs? Bet kur un kad «Jaunā Igaunija» «cīnījusies» pret reakcionarajiem nacionalistiem? Par to Andrezens neteica nekā. Un nevarēja pateikt, jo «Jaunās Igaunijas» vēsturē nav tādas cīņas faktu.

Bet varbūt patiesība par «Jauno Igauniju» kļuvusi zināma tikai tagad, un andrezeni vainojami tikai par to, ka attīstīja kļūdainus minējumus, īstenos faktus nezinādami? Nē, patiesību par «Jauno Igauniju» un citiem igauņu buržuaziskās literaturas nogrupējumiem jau sen bija pateikuši igauņu boļševiki. Andrezeni to labi zina. Bet, falsificēdami literaturas vēsturi, viņi apgāza to vēsturisko faktu, ka vēl «Jaunās Igaunijas» darbības laikā boļševiki savā partijas organā «Kiir» bija atmaskojuši «jaunigauņu» politisko seju. Igauņu proletariats jau tad zināja, ar ko «Jaunās Igaunijas» personā tam ir darīšana. Kad «Jaunās Igaunijas» līderis G. Suitss 1913. gadā «Vanemuinē» notikušā sapulcē sāka demagoģiski izlikties par strādnieku aizstāvi, sašutušie strādnieki izsmiedami atbildēja: «Kas jūs un «Jauno Igauniju» saucis aizstāvēt mūsu intereses?» Nostādīdams viņu vienā rindā ar mācītājiem un kapitalistiem, laikraksts «Kiir» jau tai laikā precizi norādīja, kur ir Suitsa īstā vieta.

Kādēļ tad buržuazisko nacionalistu pēcnieki tik rūpīgi apiet šos vēsturiskos faktus? Tādēļ, ka viņiem vispirmā kārtā no boļševistiskās kritikas uguns jāizved «Jaunā Igaunija» — šis buržuaziski nacionalistisko un kosmopolitisko ideju galvenais arsenals igauņu literaturā. «Jaunās Igaunijas» ideoloģiskās sejas sagrozīšana viņiem palīdz notušēt nogrupējuma «Siuru» dekadentisko būtību un «Tarapitas» reakcionaritati — šos karojošā formalisma un kosmopolitisma perekļus turpmākajos reakcijas diktaturas gados Igaunijā.

4.

Par literaro apvienību «Siuru» vislīsāk varētu pateikt tā: tā bija imperialistiskā kara un tam sekojošās proletariskās revolucijas gadu «Jaunā Igaunija». «Siuru» vēl vairāk pauž to bezidejiskuma un formalisma marasmu to garīgo sairumu, kas raksturo buržuazisko ideoloģiju šai periodā. Šīs grupas atspoguļotās noskaņas labi parāda vārdi, kurus 1921. gadā teicis viens no redzamākajiem «Siuru» pārstāvjiem Fr. Tuglass: «Mūsu apziņā dzīves un pasaules jēdzieni tā sajukuši, ka brīžiem mums vispār vairs nebija nekādu horizontu, nekādu perspektivu; brīžiem mūs apņēma vienīgi anarchija un chaoss. Cilvēka psiche bija saskaldīta tūkstoš drumslās, itin bieži cilvēks dzīvoja tikai šodienai, nezinādams, ko nesīs rītdiena. Tas bija pastardienas noskaņojums, kad iedegās vēlēšanās ņemt no dzīves un mākslas visu, kas vien iespējams, jo neviens nezināja, vai šī dzīve un māksla rīt vispār vairs pastāvēs».

Atzīdami, ka tāds «pastardienas noskaņojuma» raksturojums zināmā mērā ir pareizs, mums viskategoriskākā veidā jānoraida «Siuru» ideologa nepieļaujamie vispārinājumi. Jo par nākotnes izredžu trūkumu — par «pastardienas» noskaņām — varēja runāt vienīgi attiecībā uz igauņu buržuaziju. Bet kas attiecas uz strādnieku šķiru, uz igauņu darba ļaužu avangardu, tad pat visgrūtākajos buržuazijas diktaturas brīžos tā noskaņojums bija pilnīgi pretējs: to spārnoja ticība rītdienas atnākšanai. Tā noskaņojumu raksturoja cīņas gribа un optimisms, ko izjūt cilvēki, kuriem pieder nākotne. Tādējādi «Siuru» iztelpa tieši igauņu buržuazijas un tās ideologu paniku. Un tikai viņu paniku. Tā atspoguļoja viņu sairumu un iznīcības nenovēršamības apziņu. Vai vēl jāsaka, ka tāda pasaules izjūta izsauca «Siuru» grupas rakstniekos pilnīgu daiļrades neauglību? To nevarēja neatzīt pat paši «Siuru» ietilpstošie rakstnieki. Viens no viņiem vēl 1919. gadā rakstīja: «Mūsu daiļliteratura nav laikmeta apaugļota, tā ir neauglīga un bezspēcīga. Tā ir puķu dārzs, publiskais nams, kapsēta un tirgotava. Ar ko tā dzīvo, ko redz, ko dzird? Tā joprojām tver anekdotu, prāto par dzīvi, apdzied sievieti kā eņģeli un kā prostituēto, izdara mēģinājumus ar formu, futurizē un staigā uz kruķiem. Bet ja tā arī pievēršas šā laika temām, tad tā tikai pozē... Šīs temas tai ir nevis reala īsteņība, bet scenisks materials.»

«Siuru» bija viens no vissatrūdējušākajiem buržuaziskās ideoloģijas produktiem. Tās sabiedriskā «funkcija» bija graut darba ļaužu cīņas gribu un ticību revolucijai, novirzīt tautas masu uzmanību no sociālās cīņas un tā laika aktualajiem sabiedriskajiem jautājumiem. «Siuru» formalistiski dekadentiskie vaibsti ir tik skaidri, ka tos neiedrošinās noliegt pat daudzi buržuaziskie literaturzinātnieki. Nav nozīmes pie tiem kavēties vēl sīkāki.

MAKSS LAOSONS

Gadus divus vēlāk, kad politiskie apstākļi un igauņu buržuazijas noskaņa mazliet izmainījās un sevi apkaunojušā «Siuru» grupa sabiedrības acīs bija pazaudējusi pēdējās autoritates atliekas, uz literarās skatuves notika dekoraciju maiņa. Par igauņu literaturas antirealistisko tendenču balstu kļuva rakstnieku apvienība «Tarapita».

Formalisms uzstājās ar jaunu masku. Un jāsaka, ka tā ir pati mākslīgākā, pati maldinošākā maska, aiz kādas jebkad slēpusies igauņu buržuaziskā ideoloģija. Bez pārspīlējuma var teikt, ka «Tarapita» bija vismelīgākais, divkosīgākais un neģēlīgākais, visdemagoģiskākais buržuaziskais nogrupējums literaturā. Masu acīs tas gribēja sevi iztēlot par literaru opoziciju buržuaziskajam režimam un neskopojās ar asiem igauņu buržuazijai tēmētiem izteicieniem. «Tarapitai» izdevās zināmā mērā radīt iespaidu, ka tā ir kaut kāda uz etiskiem principiem dibināta humanu un cienījamu inteliģentu apvienība. Par to liecina kaut vai tas, ka «Tarapitai» pievienojās arī daži godīgi, patiesi rakstnieki. «Tarapitas» valdoņu izvērsto buržuazijas «kritiku» viņi uzņēma nopietni un pat piešķīra tai pilnīgi citu, radikalāku raksturu, nekā to tad gribēja pati «Tarapita». Atgādināsim kaut vai A. Alli, kura buržuaziju kritizējošās epigramas mums tuvas ar savu virzienu, vai J. Barbarusa literaros darbus, kuru progresivā nozīmē šaubas nerada. Bet šie vārdi necik nenosaka «Tarapitas» patieso seju, un vienīgi ar buržuazisko nacionalistu politisko bezkaunību izskaidrojami viņu blēdīgie «kāršu sajaukšanas» panēmieni, lai tikai nepieļautu šā formalistiskā nogrupējuma atmaskošanu.

Būtu mulķīgi neredzēt «Tarapitas» darbībā zināmus protesta elementus pret kapitalistisko ekspluataciju. Šo savas darbības pusi demagoģiskos nolūkos reklamēja un izpūta paši grupas darbinieki. Taču iztirzāsim, kas par protestu tas bija un pret ko tas vērsās. Pietiek iepazīties ar «Tarapitas» literarajiem dokumentiem, lai kļūtu skaidrs, ka tajos atspoguļojies «satracināta sīkburžuja» mietpilsonisks protests pret šķiru cīņas «šausmām» un zināmas inteliģences daļas neapmierinātība ar tiem buržuaziskās politikas elementiem, kuros šī inteliģences daļa saskatīja savu interešu apcirpšanu. «Tarapitieši» kritizēja nevis buržuazijas politiku vispār, bet tikai tās šīs politikas izpausmes, kuras viņus satrauca. Vairāk un asāk nekā kapitalistisko ekspluataciju viņi kritizēja to, ka igauņu buržuazija viņus, savus ideologus, slikti uzturēja un tūlīt pēc pilsoņu kara nebija piešķīrusi tiem valsts pensiju. Un, jāatzīst, šai lietā «tarapitieši» patiešām brēca cik jaudas. Viņi gan biedēja buržuaziju, gan atgādināja savus nopelnus tās priekšā. Viņi prasīja sev vietu pie buržuazijas bagātīgā galda un ne bez pamata atgādināja, ka viņi vienmēr nosodījuši boļševismu un buržuaziskās Igaunijas «patstāvību» uzskatījuši par nepieciešamu jau tad, kad buržuaziskie politiķi šo domu skali izsacīt vēl nebija varējuši iedrošināties. Kā rakstīja G. Suitss («Tarapita», 7. num.), visas viņu prasības «bija formulētas tredjunistiskā garā, virzītas uz valsts vienošanos ar literaturu». Kā zināms, šo vienošanos vai, pareizāk sakot, tirgoņu darījumu «Tarapita» noslēdza ar buržuaziskās Igaunijas valsts darbiniekiem. Viņus vienoja kopīgi ieskati par buržuazisko nacionalismu — un pirmā kārtā kopīgs naids pret Padomju Savienību, pret boļševismu. Izkalpodamies buržuazijas priekšā, «Tarapitas» ideologs zvērēja un dievojās: «Neviens no mūsu kaut cik pazīstamiem rakstniekiem ... nav bijis komunists un nav tāds līdz pat šim laikam. Lai kādi būtu viņu politiskie uzskati, taču visiem bija skaidrs, ka dalīties ar Krieviju nelaimē (pēc šī ideologa domām, nelaime bijusi padomju varas nodibināšana. — M. L.) mēs neiesim, nevaram, nedrīkstam ...»

Jāatceras tikai 1921.—1922. gada politiskie apstākļi, kad igauņu strādnieku šķira varonīgi pūlējās sevi aizstāvēt pret buržuazisko teroru, lai saprastu, cik neģēlīga loma bija «Tarapitai» ar tās klaigāšanu par «Krievijas nelaimi». Jājautā, vai varēja būt kāda nozīme «tarapitiešu» plāpāšanai, ka «pašreiz pastāvošā ekonomiskā iekārta mums jānoraida kā cilvēces ciešanu pamats», ja tūlīt pēc tam viņi nokengāja šīs ekonomiskās iekārtas revolucionaros grāvējus? Kāda vērtība varēja būt «tarapitiešu» asajiem izteicieniem sakarā ar buržuazisko teroru, ja viņi tūlīt pat apgalvoja, ka brīvā padomju Krievija it kā esot nelaimīgāka par Igauniju un pārējām kapitalistiskajām valstīm, kurās miljoni cilvēku vilka savu dzīvību bada, vajāšanu un nāves bailēs?

Cik tālu aizgāja «Tarapitas» šovinistiskais naids pret krievu tautu kā pret padomju iekārtas ideju visprogresīvāko paudēju, pietiekami daiļrunīgi liecina apkaunojošais «Tarapitas» priekšlikums pārkausēt Tallinas pieminekli Pēterim Pirmajam par ... vērša figuru.

Neraugoties uz «Tarapitas» socialo demagoģiju, šis nogrupējums «ar sirdi un dvēseli» kalpoja savai buržuazijai.

Pilnīgā saskaņā ar «Tarapitas» sabiedriski politisko virzienu bija arī tās literarā programa. «Tarapitas» rakstnieku daiļradē valdīja antirealistiskas tendences. Šo rakstnieku uzskati par literaturu un mākslu bija mums jau pazīstamās «Jaunās Igaunijas» formalistisko tradiciju tālākas attīstības pakāpe. «Tarapitieši» uzskatīja sevi par «Jaunās Igaunijas» mantiniekiem un turpinātājiem, lai gan, starp citu, atzina par pozitivu arī uz vietas sapuvušās «Siuru» nozīmi. Tādi ir fakti, kas pietiekami noteikti un skaidri raksturo arī šā igauņu buržuazijas reakcionarā literarā nogrupējuma idejisko seju.

Jājautā, kā gan, šādiem faktiem pastāvot, Andrezenam līdzīgiem literaturzinātniekiem bija izdevies ievazāt presē versiju par «Tarapitas» un pārējo pieminēto nogrupējumu pozitivo lomu igauņu literaturas attīstībā? Un kas vēl svarīgāk — kā gan viņiem ilgu laiku bija izdevies ienest sajukumu igauņu literaturas vēsturē un novirzīt padomju kritikus un literaturzinātniekus no igauņu buržuaziskās literaturas īstenās sejas atsegšanas un līdz ar to no šīs literaturas pēcnieku — kosmopolītu un formalistu — īstenās sejas atmaskošanas? Atbildēt uz šo jautājumu nepieciešams tādēļ, ka tas mūs aizvada pie tām literaturzinātniskajām koncepcijām, metodoloģiskiem panēmieniem un vienkārši maskēšanās trikiem, ar kuru palīdzību formalisti un kosmopolīti savus falsifikatoriskos buržuazisko nacionalistisko «darbus» iztēlo par zinātniskiem, marksismam tuviem. Tie jāizprot un buržuaziskie falsifikatori jāizvelk dienas gaismā.

Lūk, kādēļ šai rakstā zināma vieta ierādīta Andrezena literarajai produkcijai. Tā nav necik labāka par citiem nacionalistiskās kritikas nenozīmīgajiem darbiem, bet tai ir tā nenoliedzamā priekšrocība, ka atļauj šos trikus un panēmienus parādīt lielā pārpilnībā. Te falsifikatoru var notvert ar visiem lietišķajiem pierādījumiem.

Apgaismodami buržuaziskās Igaunijas literaro dzīvi, Andrezena tipa literaturzinātnieki vismazāk interesējās par to, lai atsegtu galveno, kas raksturo zināma vēsturiska perioda literaturu. Viņi izvairījās noskaidrot, kā visā literaturā vai viena vai otra rakstnieka daiļradē atspoguļojusies laikmeta reālā dzīve ar tās šķiru cīņu un darba ļaužu masu dzīvības interesēm. Gluži otrādi, šo lietas pusi viņi visādi notušēja, tāpat kā notušēja realistisko un antirealistisko tendenču savstarpīgo cīņu literaturā. Igauņu literaturas attīstību viņi mēģināja iztēlot par «vienotu plūsmu», kur iespējams atzīmēt vienīgi atsevišķus novirzienus no literaturas kopīgās gultnes gan pa labi, gan pa kreisi, pagriezienus gan uz formalisma, gan uz realisma pusi. Tādējādi viņi nojauca robežlīniju starp progresivām parādībām un konservatīvām parādībām, starp revolucionari demokratisko virzienu literaturā un reakcionaro virzienu. Visus rakstniekus viņi sameta vienā kaudzē. Bet novērtējot vienu vai otru rakstnieku atsevišķi, viņi atrada tā daiļradē gan progresivo, gan reakcionaro. Izmantodami visādas literaras manipulacijas, viņi bija iemanījušies pat reakcionaras īpašības traktēt par pozitivām īpašībām. Tāda ir viņu konkretās analizes «dialektika». Ja vēl piebildīsim, ka arī literaturu visumā viņi lūkoja iztēlot kā kaut kādu «sabiedrisku ideoloģiju», kas stāv pāri šķirām un uz kuru tikai zināmā mērā «iedarbojas» te buržuazija, te proletariats, tad kļūs skaidrs, ka tādējādi traktējot viņiem nebija grūti progresivo rakstnieku skaitā ierindot jebkuru atpakaļrāpuli. Jo arī viņa daiļradē vai izteicienos pie labas gribas var ieraudzīt uzmirdzam progresivu domu. Tas pats sakāms par viņu dotajiem veselu literaru grupu vai strāvu novērtējumiem. Andrezenam līdzīgie literaturzinātnieki akcentēja otrāķirīgus sīkumus un noklusēja to galveno, kas raksturo vienu vai otru grupu, vai strāvu. Viņi mēģināja iztēlot par kaut ko progresivu pat tādas literaras strāvas, kuru reakcionaritate ir acīm redzama. Mēs jau noskaidrojām, cik īstenībā vērta tā buržuazijai adresētā «epotaža», ko atļāvās «Tarapita». Tās buržuaziskajam «kritiķismam» nebija nekā kopīga ar revolucionaritati. Bet andrezeni uztvēra katru asu buržuazijai adresētu rakstnieka izteikto vārdu, tiksmināšās par jebkuru «skandalu labā ģimenē», katru bohemiski izvirtušo huligānismu «vispārināja» par kaut ko progresivu un pat revolucionaru.

Bet tas ir tikai viens paņēmiens. Igauņu literaturas vēstures falsifikacijas galvenais balsts viņiem bija apgalvojums, ka ideoloģiskas cīņas igauņu literatura nav bijis un nav. Un jo asāk Igaunijā izvērtās šķiru cīņa, jo vairāk viņi slēpa tās atspoguļojumu literaturā.

«Patiesas šķiru cīņas atspoguļojums šā laika literaturā nav sastopams», viņi apgalvoja. Un tas tika runāts ne vairāk un ne mazāk kā par pilsoņu kara laika literaturu! «Literaturas iekšējās kaujas notika galvenokārt iztēles un izteiksmes formas novados, bet neskāra ideoloģiju dziļāk» («Igauņu literatura 1920.—1940. g.», 12. lpp.), tā Andrezens teica par 1924.—1934. gada periodu, par periodu, kad norisa asākie idejiskie cīņi starp igauņu strādnieku šķiru un buržuaziju.

Literaturas falsifikacijā Andrezens aizgāja līdz galējam cinismam, apgalvodams: «Tātad 1917 gadā mēs literaturā nemanījām ideju iekšēju cīņu. Acīm redzot boļševikiem nav laika vērtēt un vadīt literaturu, un rakstnieku ideoloģiska atstāšana savā valā vedi būtībā visu literaturu reakcijas nometnē.»

Te jo vārds, jo meli! Tikai mēra sajūtu zaudējis buržuazisks nacionalists var apvainot boļševikus, ka it kā viņu nepieskatīšanās dēļ literatura nonākusi reakcijas nometnē. Šeit pieļauta rupja igauņu literaturas nozaimošana. 1917. gadā reakcijas nometnē bija tie paši no «Jaunās Igaunijas» nākušie rakstnieki, kuri šo reakcijas nometni jau bija pārstāvējuši vairāk nekā desmit gadus. Bet andrezeniem šī idejiski nenozīmīgā, igauņu tautai svešā grupiņa personificē visu literaturu. Igauņu īsteno literaturu viņi neredz vai, pareizāk sakot, negrib ļaut saskatīt.

Balstoties uz «vienotās plūsmas» teoriju, Andrezens ne tikai mēģināja iztēlot «Jauno Igauniju» par vispārēja literarā procesa paudēju, bet izdarīja vēl nopietnāku buržuaziski nacionalistisku izlēcienu. Viņš mēģināja iegalvot, ka Igaunijā valdošā buržuaziskā klike it kā paudusi visas tautas tendences. L. Vichalema grāmatas «Igauņu literaturas vēstures chrestomatija» ievadvārdos šis buržuaziskais nacionalists, igauņu buržuazijas nacionalās iekāres pierakstīdams visai tautai, pazinoja: «Igaunijas atdalīšanās tendences spēcīgi izpaudās pēc 1918. gada februara, t. i., sākot ar vācu okupaciju.»

Kā tendences? Pie kā izpaudās? Kā stāsta vēsturiskie fakti, šīs buržuazisti nacionalistiskās tendences vienmēr bijušas svešas igauņu darba tautai. 1918. gada februarī, tāpat kā vēlāk, igauņu tauta cīnījās zem Oktobra lozungiem kopā ar krievu tautu. Andrezens cildina ne tikai buržuaziski nacionalistiskas tendences, bet visu Igaunijā valdošo šķiru buržuazisko ideoloģiju, piedēvējot tai izšķirēju ietekmi literaturas attīstībā. Mēģinādams izskaidrot, kādēļ 1920.—1924. gada igauņu literaturā nav radīti «lieli darbi», viņš cēloni atrod it kā tur, ka tai laikā «buržuaziskā sabiedrība nestabilizējās un nebija spējīga apgādāt literaturu ar idejām». Iznāk, ka buržuaziskās sabiedrības vai, izsakoties precizāk, buržuaziskās kundzības «stabilizēšanās» varētu apveltīt igauņu literaturu ar to idejisko saturu, kura tai tik loti pietrūka «lieliem darbiem». Protams, tādā veidā nacionalistiski cildinot igauņu buržuaziju, jebkura tās literarā grupa, kura atļāvusies izteikt kaut vienu buržuazijai adresētu kritisku vārdu, izliekas jau pavisam «revolucionara». Tādēļ pat dekadentiskie, nekritie almanachi «Siuru» Andrezena rakstos izliekas gandrīz vai par tīru realisma un demokratisma avotu. Tādēļ viņš tur atrod gan «laikmetīgas temas», gan «sabiedriskas jūtas», gan «augstu panta darināšanas un poetiskā stila attīstību».

Arī «Tarapitu», kas savās attiecībās pret Padomju Krieviju maz atšķīrās no igauņu socialdemokratiem, Andrezens mēģināja iztēlot par pilnīgi progresivu un pat «buržuaziskajai sabiedrībai bīstamu» literaru grupu.

Igauņu komunistu vadonis V. Kingiseps rakstā «Kam — patstāvība, kam — jūgs» savā laikā teica: «Igauņu socialdemokrati varēja izšķirties starp darba ļaužu diktaturu un buržuazijas diktaturu, un viņi ir izšķirušies, izšķirušies bez pārdomām.» Gluži tāpat bez pārdomām izšķirušies arī «Tarapitas» literati. Lūk, kas nosaka šīs literarās grupas idejisko seju! Bet Andrezena tipa formalisti kā velns no krusta bēg no tiešiem politiskiem secinājumiem. Nespēdams noliegt tādus neapstrīdamus faktus kā to, ka «Tarapita» nav meklējusi «saites ar cīnītāju proletariatu ideoloģiskā frontē», ka «tā nav pratusi tuvoties plašām tautas masām ne ar savu darbu formu, ne ar ideoloģiju ... nav spējusi dot perspektivas, kas izietu aiz skepticisma ietvariem» un tam līdzīgi, viņi pārnes «Tarapitas» (un citu literaru grupu) novērtējumu demagoģiskas frazeoloģijas novadā. Piemēram, «Tarapitas» progresivitati viņi saskata tur, ka šī grupa it kā esot «novērsusies no kapitalistiskās sistemas», bet to izdarījusi «intelektuālas revolucijas vārdā», ka «Tarapitas» pamatā esot kaut kādi «sabiedriski etiski principi»; taču «Tarapitas» literati neesot nonākuši līdz «skaidras domas izteikšanai par pozitiviem principiem». Kā zināms, «Tarapitas» literati tā arī nav paspējuši izteikt savas «etikas» «pozitivos principus», bet Andrezens un citi kritiķi formalisti nesteidzās šos principus izskaidrot. Jo tas norautu «Tarapitai» tās šķietamās progresivitates pēdējās skrandas.

(Turpinājums nākamā numurā)

[1] V. I. Ļeņins. Raksti, 14. sēj., 150. lpp.

Kadrs no jaunās padomju mākslas filmas «Slepenā misija»

Tautu ienaidnieki ir miera ienaidnieki

Pasaules imperialisma spēki, jaušot savu nenovēršamo bojā eju, izdarījuši un izdara vislielākos noziegumus pret cilvēci, pret pasaules tautām. Kā slīkonis ķeras pie salmiņa, tāpat šie imperialistiskie varasvīri sev vienīgo glābiņu saskata jaunā karā, ko viņi cenšas izraisīt.

B. E. Steina grāmata «Krievu jautājums» Parizes miera konferencē» (1919.—1920. gadā), kas krievu valodā iznākusi pagājušajā gadā, ar dokumentiem un virkni iespaidīgu materiālu parāda «slepeno diplomatiju», ko kapitalistisko valstu politiķi ar kara kurinātāju Čerčilu priekšgalā realizēja pret jauno padomju valsti tās visgrūtākajās dienās.

Padomju Informacijas biroja publicētie materiali «Vēstures viltotāji» atmaskoja angļu un amerikaņu sazvērestību pret mieru otrā pasaules kara izraisīšanas posmā. Taisni amerikaņu un angļu rūpniecības magnati bija tie, kas, sadarbojoties ar vācu fašistiskajiem kara kurinātājiem, atlaida vaļā no ķēdes hitlerisko agresiju.

Angļu un amerikaņu valdošo aprindu un fašistiskās Vācijas lielrūpnieku un politikaņu slepenā sazvērestība pret tautām turpinājās arī otrā pasaules kara laikā. Par to patlaban atrod arvien jaunus materialus un dokumentus.

Tieši par šo laika posmu — amerikaņu un angļu «slepeno diplomatiju» otrā pasaules kara laikā, īpaši tā noslēguma posmā, stāsta jaunā padomju mākslas filma «Slepenā misija».

— Ja mēs redzēsim, ka uzvar Vācija, tad mums vajadzēs palīdzēt Krievijai, bet ja uzvarēs Krievija, tad mums vajadzēs palīdzēt Vācijai, un tādā veidā, lai viņi... pēc iespējas vairāk...

Šos ciniskos vārdus 1941. gadā, taisni tad, kad hitlerieši nodevīgi uzbruka PSRS, izteica Trumens, tolaik senators. Šo pašu asiņaino, zvērisko ideju savos slepenajos plānos un nodomos loloja Čerčils. Bet viņi ne tikai runāja un domāja. Savus vārdus un domas viņi slepeni centās arī realizēt...

... Atbrīvojusi Rumaniju, Bulgariju, gandrīz visu Ungariju, Padomju Armija cīnās pret fašistiskajiem iebrucējiem Budapeštā, Karpatu kalnos, Vislas upes krastos. Cīnoties par tautu brīvību un laimi, padomju cilvēki atdod savas asinis, savas dzīvības.

... Rietumu frontē cita aina: angļu un amerikaņu karaspēks nekārtībā atkāpjas Ardenu rajonā — viņi bēg, izvairoties no vācu tanku divizijas pēkšņiem triecieniem.

... Šai laikā — 1945. gada janvarī, kāda amerikaņu lidmašina dodas no Vašingtonas uz ..., Berlini. Vai tā ved cīnītājus pret fašismu? Nē! Lidmašinā brauc divi amerikaņi, kas oficiali uzdodas par portugaliešiem — senators (aktieris N. Komisarovs) un spiegs Harvi (aktieris S. Večeslovs). Pārliecināti, ka karu zaudēs Vācija, viņi nerodas nevis cīnīties pret fašistiem, bet taisni otrādi — palīdzēt viņiem.

Kā rūdīts blēdis Čerčils 1945. gada 6. janvarī rakstiski griežas pie J. V. Staļina, neatlaidīgi prasīdams, «vai sabiedrotie var rēķināties ar spēcīgu krievu uzbrukumu Vislas frontē vai kaut kur kādā citā vietā janvara mēnesī», jo vienīgi tas var glābt sabiedrotos rietumos. Kad Čercils uzzina, ka Austrumu frontē tāds uzbrukums var sākties janvara otrā pusē, viņš ar amerikaņu senatora palīdzību šo kara noslēpumu paziņo Himleram un hitleriešu ģenerāļiem.

Fašistiskie varasvīri — Hitlers, Himlers, Bormans, Kaltenbruners un citi, savā starpā plēsdamies kā traki suņi, pārspēj viens otru, pārorientējoties gan angļu, gan amerikaņu kalpībā.

Himlers ziņo «slepenās misijas» senatoram:

— Mēs gandrīz pilnīgi attīrījām Rietumu fronti. Jūsu karaspēks var virzīties brīvi, tam nepretosies. Mūsu garnizoni padosies pat tad, ja pilsētā iebrauks trīs velosipedisti, piedzērušies vai neapbruņoti, vienalga...

Bormans amerikaņu senatoram savukārt paziņo:

— Es — nacionalsocialistu partijas vadītājs, piedāvāju jums mūsu partiju... Šie cilvēki jums nepieciešami... Viņi lieliski apmācīti, viņu specialitate — nonāvēt un nomirt. Bet galvenais — viņi neieredz boļševistisko Krieviju.

Ne mazāk piekāpīgi un padevīgi amerikaņu priekšā vācu rūpniecības magnati — ieroču fabrikants Krups, Šachts un virkne citu. Dienās, kad izšķiras otrā pasaules kara likteņi, viņi pārdodas amerikaņu kapitalam, apvienojas kopējam mērķim: cīnai pret demokratiju, pret tautām, pret Padomju Savienību, par jauna kara izraisīšanu.

Filma «Slepenā misija», noraujot maskas tautu apkrāpējiem, miera un demokratijas ienaidniekiem, tiem pretstatā parāda spēkus, kas nekad neļaus realizēt šos asiņainos nodomus. Par spīti nodevībām, Padomju Armija sadragāja fašismu. Cilvēces ienaidnieku aizmugurē darbojās padomju ļaudis, kuru modrais skats atklāja imperialistu sazvērestības tīklus.

Filmas scenaristi K. Isajevs un M. Maklarskis, sadarbībā ar inscenētāju — režisoru M. Romu, bezbailīgo padomju izlūku — Dementjeva (tēlo aktieris V. Makarovs) un Mašas (Martas), ko tēlo aktrise E. Kuzmina, varonīgajos raksturos parāda cīnītājus, kas visgrūtākajos apstākļos iegūst Dzimtenei un visai progresivajai cilvēcei svarīgas ziņas. To, ko domā un jūt viņi, domā un jūt visi, kas cīnās pret tautu ienaidniekiem, imperialistiem. Tā, kā rīkojās viņi, darītu katrs vienkāršs, godīgs cilvēks, kam dārgi viņa bērni, piederīgie, draugi, dzimtā pilsēta, miers un demokratija.

Blakus padomju izlūkiem filma īsos epizodos parāda arī Vācijas komunistus, kas dziļā pagrīdē veda cīņu pret fašismu.

Šie cīnītāji raksturo tautas masu spēkus, kas arī šodien visā kapitalistiskajā pasaulē cīnās pret amerikaņu un angļu agresoriem. Šai sakarībā filmā zīmīga loma ir amerikaņu lidotājam, kas kritis vācu gūstā. Viņš atsakās «slepenās misijas» senatoru vest no Berlines uz Angliju, viņš nepiekrīt tā nodevībai. Riskēdams ar visu, viņš niknumā notriec senatoru zemē, ar to parādīdams, ka amerikaņu tauta, darba ļaudis taisni tāpat to izdarītu viņa vietā. Maša šo lidotāju izglābj. Filmas beigās mēs viņu redzam uzvaras dienās — 1945. gada maijā Ņujorkā, kur tautas masas tam apkārt gavilē par izcīnīto mieru un sauc «Lai dzīvo Staļins!» Tas pats notiek arī Londonā.

Tautas apsveic mieru, tautas zina, cik dārgi samaksāts par mieru. Bet ne Ņujorkā, ne Londonā tā nedomā «slepenās misijas» senatori, aģenti un spiegi, Čerčils, ieroču fabrikanti. Viņi runā par nākošo karu, viņi pin tālāk savas sazvērestības intrigas. Šodien viņi, iebrukuši Korejā, izlej korejiešu tautas asinis. Šodien viņi slepkavo Grieķijā, rīko atentatus Italijā, Beļģijā, Francijā. Arī šodien daudzās pasaules malās darbojas viņu «slepenās misijas».

Skatītāji ar sajūsmu vēro filmas noslēgumu — 1945. gada 9. maija ainas Maskavā, Sarkanajā laukumā, kur padomju tauta, skatoties uz Kremli, sumina uzvaras karavadoni un organizatoru — biedru Staļinu. Tāpat kā padomju tauta, visa progresivā cilvēce savus skatus vērš uz Maskavu, uz Kremli — mūsu socialistiskā Dzimtene, lielais miera karognesējs biedrs Staļins apvieno visas tautas cīņā par mieru, cīņā pret jauna kara kurinātājiem.

Meinhards Rudzītis

GANGSTERI

Amerikaņu intervencija Korejā sniedz vairākas visai zīmīgas un uzskatāmas pamācības.

Pirmkārt, pilsoņu kara izraisīšana un tā tūlītēja izmantošana amerikaņu bruņoto spēku iebrukumam Korejā neapšaubāmi liecina, ka amerikaniskais imperialisms sasniedzis tādu agresivitates pakāpi, kurai līdz šim vēsturē pazīstamajiem agresoriem grūti pat līdzināties. Cenzdamies iegūt jaunu placdarmu savu pasaules virskundzības plānu realizēšanai, Vašingtonas militaristi sūta savu karaspēku uz zemi, kas atrodas tūkstošiem kilometru no Amerikas krastiem un kuras attiecības ar Ameriku visvairāk raksturo vēlēšanās, lai tai būtu pēc iespējas maz darīšanu ar jenkijiem.

Otrkārt, amerikaņu un viņu dienderu sistematiskās militarās sakāves Korejā vēlreiz apstiprina veco patiesību, ka rijība nebūt nav spēka pazīme. Ziemeļkorejas karaspēka līdzšinējās uzvaras daudzajās kaujās pret amerikaņu tanku daļu un flotes kājnieku izlases vienībām sagrāvušas pīšļos Ņujorkas propagandas izpūsto mītu par ASV bruņoto spēku tehnisko varenību. Notikumi Korejā skaidri un gaiši pierāda, ka tanki un «lidojošie cietokšņi» nespēj nospiest ceļos tautu, kas apņēmusies dzīvot brīvu, patstāvīgu dzīvi un kura šīs brīvās dzīves sākumu jau izjutusi.

Nav šaubu, ka amerikaņu intervencijas kauna pilnais gals nav novēršams. Karš Korejā var beigties vienīgi ar Tautas armijas uzvaru, ar korejiešu tautas apvienošanos vienotā, neatkarīgā demokratiskā republikā. Visas Korejas iestāšanās no amerikaņu kolonizatoru jūga atbrīvojušos valstu saimē ir tikai laika jautājums.

Tūlīt pēc tam, kad amerikaņu apmācītā un iedvesmotā lisinmaniešu karaspēka iebrukums uz ziemeļiem no 38. paraleles bija izvērties par šo bandu panisku bēgšanu uz dienvidiem, sākās amerikaņu aviacijas un flotes neģēlīgais terors pret Korejas pilsētām un sādžām, pret korejiešu sievietēm, bērniem un sirmgalvjiem, pret visu tautu. Nav tādas dienas, kad izdaudzinātie «lidojošie cietokšņi» B-29, dažādi mustangi, visādas citas jenkiju lidmašinas nebombardētu pilsētas un sādžas, kurās nav nekā, kas pat iztālēm atgādinātu militaru objektu; nav tādas dienas, kad Korejas piekrasti, kur dzīvo galvenokārt miermīlīgi zvejnieki, neapšaudītu amerikaņu kara kuģi. Trumena atsūtītie lidotāji nekautrējas nogalināt pat atsevišķus ceļa gājējus, rīsa laukos strādājošus zemniekus, rotaļās aizrāvušos bērnus.

Šais dienās publicēts pirmais ziņojums, ko sniegusi Vienotās demokratiskās tēvijas frontes ieceltā komisija amerikaņu agresoru un Li Sin Mana kliķes nodarīto zaudējumu un laupīšanas izmeklēšanai un konstatēšanai. Šis ziņojums vienkāršā skaitļu un faktu valodā atmasko zvēriskumu, kuru normala cilvēka prātam pat grūti aptvert. Naids un necināšana pret Trumena atsūtītajiem gangsteriem pārņems katru, kas izlasīs kaut vienu rindkopu šai ziņojumā. Atzīmēsim tādu ziņojumā minētu faktu: «Laikā no 2. līdz 27. julijam amerikaņu bumbvedēji un iznīcinātāji 12 reizes uzlidoja Vonsanas (Genzanas) pilsētai, pie kam uzlidojumos piedalījās 128 lidmašinas. Viņi netēmēdami bombardēja pilsētu, nomezdami uz apdzīvotiem kvartaliem 712 bumbas, svarā no 50 kg līdz 1 tonnai. Tā rezultatā izpostītas vai padarītas nelietojamas 4028 dzīvojamās mājas.» Vai atkal: «3. julijā amerikaņu bumbvedēji bombardēja satiksmes ceļu ministrijas slimnīcu, kā rezultatā daļa slimnīcas izpostīta, un no 47 slimniekiem, kas tajā atradās, 10 nogalināti, 34 smagi ievainoti un 3 viegli ievainoti. 4. julijā 4 amerikaņu lidmašinas uzlidoja Kengi provinces Džencenas apriņķa Orenčeras ciemam; tās apšaudīja no ložmetējiem pamatskolu, nepilno vidusskolu un zīdkopības technikumu un, nomezdamas degbumbas, aizdedzināja šīs mācību iestādes.» Mūžīgs kauna traips amerikaņu gaisa piratus lai apzīmogo par šādu neģēlību: «Amerikaņu lidotāji uz lauka pamanīja 26 gadus veco zemnieku Kim Sam Iru un 12 gadus veco skolnieku Ham Bok Siku, kas novāca tomatus. Lidotāji uz viņiem nometa bumbas un tos nogalināja. 4 amerikaņu lidmašinas, kas uzlidoja Bobenri ciemam Kengi provinces Reninas apriņķī, 14. julijā no ložmetējiem apšaudīja 3. klases skolnieku Mun Von Gi un 3 citus skolēnus. Mun Von Gi un vēl 3 skolēni smagi ievainoti.»

Hitlers un Gebelss varētu pamatoti apskaust šos amerikaņus, kuru bruņotās bandas, atkāpjoties Korejas demokratiskās republikas Tautas armijas priekšā, iznīcina koncentracijas nometnēs un cietumos ieslodzītos patriotus vēl zvēriskāk, nekā to darīja viņu nacistiskie priekšteči, mukdami no Ukrainas, Baltkrievijas, Latvijas un citām padomju teritorijas daļām.

Visā drausmīgumā amerikaņu vandalisms izpaužas arī Korejas nacionālās kulturas vērtību izlaupīšanā un sagraušanā.

Korejiešu tautas kulturai ir gadu tūkstošiem sena vēsture. Te sastopami daudzi vēsturiski piemineķļi, kuru vērtība gandrīz vai nav aprēķināma.

Jau 1946. gada 29. aprilī Ziemeļkorejas Tautas Pagaidu komiteja izdeva dekretu par vērtslietu, senu izstrādājumu un vēsturisku piemineķļu aizsardzību. Ziemeļkorejas vadošie darbinieki pareizi secināja, ka savas pagātnes, savas vēsturiskās attīstības preciza izpratne palīdzēs korejiešu tautai likvidēt feodalās paliekas un japaņu jūga sekas, sekmēs jaunās nacionalās kulturas attīstību. Tādēļ līdztekus skolām, teatriem, klubiem un bibliotekām te nodibināts desmitiem jaunu muzeju, kur savākti reti un izcili vērtīgi eksponati. Daudz līdzekļu izdots vēsturisku celtņu restaurēšanai, izrakumiem u. c. pasākumiem.

Dienvidkorejā visus šos gadus pēc japaņu padzīšanas bija vērojama gluži pretēja aina. Šeit pilnā sparā plauka senatnes piemineķļu un citu korejiešu nacionalās kulturas vērtību izlaupīšana un iznīcināšana. Jau pirmajās dienās pēc savas ienākšanas Korejā amerikaņu «civilizatori» sāka mest skatus uz muzejiem. Īsā laikā šie ierāvēji pilnīgi izlaupīja Seulas karalisko muzeju, izvazāja simtiem tūkstošu eksponatu — senu gleznu, skulpturu un daiļamatniecības izstrādājumu. 1949. gada 9. maijā grupa augstu amerikaņu ierēdņu apmeklēja Seulas centralo muzeju un aiznesa sev līdz vairākus vērtīgākos eksponatus, tai skaitā zelta kroni, kas bija Silla perioda (157. g. pr. mūsu eras — 918. g. mūsu erā) tēlotājas mākslas šedevrs. Šā gada 1. martā visā Seulā labi pazīstamais japaņu dienderis, kapitalists un tautas nodevējs Pak Hin Siks aizveda amerikaņu lidmašinā uz Japanu no zelta darinātu Budas statuju, lai to uzdāvinātu Volstrita ķēdessunim Tālajos Austrumos — ģeneralim Makarturam.

Bet amerikaņu imperialistu mantrausība neapmierinās ar tām kulturas vērtībām, kuras rūpīgi saglabājusi korejiešu tauta. Viņu netīrās rokas sniedzas arī pēc tiem vēsturiskajiem piemineķļiem un dārglietām, kas līdz šim vēl bija atradušās zemē. Sākot ar 1949. gadu, amerikaņi uzsākuši plēsonīgus kapeņu izrakumus un visu atrasto, kam vien ir vērtība, izved uz Ameriku.

Sakarā ar šo kapeņu izlaupīšanu Seulas Centralā muzeja vadītājs Kim Dja Vons 1949. gada julijā rakstīja: «Ja tā turpināsies, tad gada laikā visas vēsturiskās vērtības Dienvidkorejā tiks iznīcinātas.» Šie vārdi lielā mērā piepildījušies, jo korejiešu tautas pacietības mērs vēl nebija līdz galam pilns, un amerikaņiem vēl bija izdevība šeit apmēram gadu pasaimniekot.

Uzkūdīdami lisinmaniešus uzbrukumam Ziemeļkorejai un uzsākdami atklātu intervenciju, amerikaņu iebrucēji gribēja gluži tāpat izlaupīt visu Korejas zemi. Bet kad izrādījās, ka aizokeana garnadžu plāns nerealizējas, ka laupītāja roka, kas pastiepās pāri 38. paralelei, dabūja tādus Tautas armijas belzienus, ka bija jākauc un jāmūk, tad viņi ar nopērta šakaļa niknumu sāka postīt to, ko nebija pa spēkam sagrābt. Tad sākās zvēriskie, ne ar kādiem militariem apsvērumiem neattaisnojamie uzlidojumi Korejas pilsētām un sādžām, rūpniecības uzņēmumu, veselības aizsardzības, izglītības un mākslas iestāžu sagraušana, mierīgu iedzīvotāju slepkavošana.

Lūk, tāds ir īstenais cēlonis amerikaņu imperialistu neapvaldītajam aviacijas un flotes gangsterismam Korejā. Tādu to skaidri saskata visa godīgā cilvēce. Un lai trumeni, ačesoni un ostini runā cik svētulīgi runādami, katram ir skaidrs, ka Volstrita intervencija Korejā ir visbanditiskākais uzbrukums mierīgiem iedzīvotājiem, tautai, kura nevēlas neko citu kā vienīgi mieru, brīvību un iespēju celt savu dzīvi. Lielceļu laupītāji viduslaikos bija tīrie iesācēji, salīdzinot ar šiem 20. gadsimta izdzimumiem.

Pret Korejas tautu vērstās intervencijas izvēršanās materialu vērtību, kulturas piemineķļu sagraušanas, mierīgu iedzīvotāju, galvenokārt sieviešu, bērnu un sirmgalvju iznīcināšanas karā liecina, ka amerikaniskais fašisms savā mežonībā, savā naidā pret cilvēci, savā bīstamībā tālu «pāraudzis» nacistisko fašismu. Skaidrs, ka «jaunās pasaules» fašistiskos gangsterus nebūs iespējams savaldīt ar skaistām runām un pacifistiskām pamācībām.

Visu zemeslodi aptvērusī kustība parakstu vākšanai Stokholmas Uzsaukumam ir noteikts un nepārprotams brīdinājums, ka pasaules tautas neļaus sevi iegrūst jaunā kara ugunsgrēkā, ka visu zemju darba ļaudis, lai kāda būtu viņu tautība un ādas krāsa, nelokāmi apņēmušies neļaut vairs mēra sajūtu zaudējušajiem imperialistiem iedzīvoties uz vienkāršo cilvēku asiņu, uz atraitņu un bāreņu asaru rēķina.

Spēcīgas organizacijas, kuras savās rindās apvieno dižās miera nometnes galvenos spēkus, šais dienās no visām pasaules malām sūta Apvienoto Naciju Organizacijai asus protestus ar prasību nekavējoties izbeigt neģēlīgo intervenciju Korejā un mierīgo Korejas iedzīvotāju masveidīgo slepkavošanu. Korejiešu tautas aizstāvēšanai savu vareno balsi jau pacēlušas padomju zemes arodbiedrības, padomju zinātnieki, padomju sieviešu antifašistiskā komiteja, Vispasaules studentu kongress, dažādu kapitalistisko valstu strādnieku organizacijas. Šai balsij pievienojas arvien jaunas organizētas strādnieku un progresivās inteligences masas.

Jo varenāka būs šī balss, jo ātrāk tā piespiedīs aprimt cilvēka cieņu un saprātu izdzīvojušos amerikaņu fašistiskos gangsterus. Jo organizētāki savā apņēmībā izbeigt neģēlīgo agresiju Korejā un nepieļaut jauna pasaules kara liesmu iedegšanos būs visas pasaules godīgie cilvēki, jo ātrāk pienāks diena, kad trumeniem, ačesoniem un viņu rokaspuišiem Rietumeiropā būs jāatbild par saviem asiņainajiem noziegumiem.

Šī diena nav aiz kalniem.

Vērotājs

Nākamajā nedēļā

Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā Ļeņingradas Valsts Akademiskā teatra viesizrādes Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teatrī:

Šodien dienā «Talanti un pielūdzēji», vakarā «Talanti un pielūdzēji», **28. augustā** «Mežs», **29. augustā** pēdējā viesizrāde «Amerikas balss».

Dienas izrādes sākums plkst. 12, vakara izrāžu sākums plkst. 20.

*

Jelgavas Dramas teatra viesizrādes Valsts Dailes teatrī:

Šodien dienā «Zvejnieka dēls», vakarā «Kļūdu nakts», **28. augustā** «Dziļās saknes», **29. augustā** pēdējā viesizrāde «Liesma nakti».

Dienas izrādes sākums plkst. 14, vakara izrāžu sākums plkst. 20.

*

Šodien Rīgas Kulturas un atpūtas parka Brīvdabas teatrī koncerts ar A. Puškina vārdā nosauktā Ļeņingradas Akademiskā Dramas teatra un Latvijas PSR Valsts filharmonijas mākslinieku piedalīšanos. Sākums plkst. 18.

○ Dzintaru koncertzālē simfoniskais koncerts. Diriģents Edgars Tons. Solists LPSR nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureats Aleksandrs Daškovs. Sākums plkst. 21.

○ Liepājas Dramas teatrī operešu vakars. Piedalās M. Alberinga, M. Fišers, A. Puķe, Vs. Zirdziņš, M. Zirdziņa, B. Moisejevs u. c. Sākums plkst. 21.

28. augustā Rīgas kinoteatros sāk demonstrēt jauno padomju mākslas filmu «Slepenā misija».

○ Mākslas darbinieku namā Rīgas mākslas darbinieku tikšanās ar Ļeņingradas Akademiskā Dramas teatra aktieriem. KPFSR tautas mākslinieka L. Vivjena ievadvārdi. Mākslinieciskajā programā piedalās PSRS tautas mākslinieks, Staļina premijas laureats N. Čerkasovs, KPFSR tautas mākslinieki, Staļina premijas laureati A. Borisovs un K. Skorobogatovs, KPFSR tautas mākslinieki V. Voronovs un J. Maļutins, KPFSR nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureats J. Tolubejevs, KPFSR nopelniem bagātie mākslinieki K. Adaševskis, B. Freindlichs u. c. Sākums plkst. 17.

○ Ķemeros LPSR tautas mākslinieces, Staļina premijas laureates E. Pakules un LPSR nopelniem bagātā mākslinieka, Staļina premijas laureata A. Daškova koncerts. Sākums plkst. 21.

29. augustā Akademiskajā Dramas teatrī sezonas atklāšana. A. Korneičuka komedija «Irbenāju birztala». Sākums plkst. 20.

○ Dzintaru koncertzālē dziedātājas Ž. Heines-Vagneres un pianista N. Fedorovska koncerts. Sākums plkst. 21.

30. augustā Dzintaru koncertzālē E. Pakules un A. Daškova koncerts.

31. augustā Dzintaru koncertzālē Emila Dārziņa atceres vakars, sakarā ar 40 gadiem kopš viņa nāves. Sākums plkst. 21.

3. septembrī Dzintaru koncertzālē Bethovena 9. simfonija. Diriģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners. Piedalās Radiokomitejas simfoniskais orķestris, apvienotais Radiokomitejas un Valsts koris, A. Klinka, A. Pile, O. Petrovskis un A. Bārinš. Sākums plkst. 21.

PAZIŅOJUMS

Raiņa piemiņas izstāde Majoros

Sakarā ar tautas dzejnieka J. Raiņa 85. dzimšanas dienu (š. g. 11. septembrī) Raiņa muzejs atklājis Majoros, Aleksandra ielā 7, Raiņa vasarnīcā, dzejnieka piemiņas izstādi. Šī vasarnīca bija Raiņa pēdējā mītne, kur viņš 1929. gada 12. septembrī mira. Izstāde atvērta katru dienu, izņemot pirmdienas, no plkst. 12—17.

Laikraksts «Literatura un Māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: **V. Kalpiņš** (atbildīgais redaktors) **A. Grigulis, N. Grīnfelds, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse**. Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā **12. Telefons 21997**. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā Rbl. 1.— Abonēšanas maksa Rbl. 52.— gadā. Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43.
Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests Latvijas PRRT 1. tipografijā, Blaumaņa ielā 38/40. JT21405